RŮZNÉ MASKY

...BORNÉ VYDÁNÍ
...NICKÝCH SPISŮ
JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

RŮZNÉ MASKY.

BÁSNĚ

JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.

DRUHÉ VYDÁNÍ.

(1881 - 1888.)

V PRAZE.

TISKEM A NÁKLADEM J. OTTY.

LIBRARY
SEP 22 1966

VSTUP.

U herce antického v jedné řadě
zřel Satyr masky různé pohromadě.
Ta děsně zející se divně smála,
v té bolest tragická až v slzy tála,
v té škleb se rouhal, mračilo se záští,
ta tupě civěla v své nudy plášti
a jiná zase plesná, vítězící
jak dithyrambus rozkoše svou lící
by jásala, se tvářila a pěla.
A Satyrova ruka neumělá
je brala jednu po druhé a v smíchu
je kladla na tvář v ješitnosti pychu.
V kov zrcadla pak netvor nahlížeje
děl posměšně: »Já jsem duch epopeje,
jsem smích a bol a hněv a jásot davu,
mně stačí v masku strčiti svou hlavu
a duší světa jsem. To lehká práce!
Jen pravou masku v čas nastrčit hladce
a jásá dav, neb slzí dle mé chuti!« —
V tom vešel mistr, stanul bez pohnutí
a dlouho na hru Satyra se díval,
pak zamyslil se dlouho, hlavou kýval
a více k sobě nežli k němu pravil:
»Proč mnohý jak ty by se neproslavil?

Vždyť umění to maska je a láká.
Však ducha v masku uvěznit, jenž ptáka
má perutě a hlas, to kouzlo větší.
Vol masky, jak chceš a mluv bohů řečí;
co platno, jestli srdce nepromluví!
Měj Musy nebes za své písně chůvy,
bez ducha, vzlet bez srdce, jež jest láska,
jest umění tvé pouze prázdná maska,
již Satyr na tvář nastrčí v smích luzy
a kterou mění dle potřeby v chůzi,
by odhodil ji, dav když tleská hlučně.
Ty hraješ dobře, obratně a zručně,
však člověk nejsi v tom, jsi Satyr pouze,
rub peníze a výsměch lidské touze,
jež bohům rovna v tom, že bez úkoje.

Buď člověkem! — a vítězství je tvoje!«

I.

DOJMY Z CEST.

Své ženě.

(1885.)

Antická reminiscence.

To byla cesta září, nachem, vůní,
jak, Hellado, tvém sladkém na výsluní
by koráb s písní letěl mezi květy.
Vzduch svítil, dálka bezmraká se smála,
že řek' bys chvílemi loď v zlatě stála,
by milujících neodtrhla rety.

Kol břehy shlížely se samá zeleň,
ve hloubce vod stín buků jásal: Neleň,
je sladko pod mým krovem spočinouti!
Na křídla racku v modru u stožáru
zář slunce psala: Sladko býti v páru!
A vlny šplíchly: Jak je sladko plouti!

Jak ňadra ženy vlnila se voda,
kol smích zněl, číše souzvuk, ples a shoda,
zář Odysseje táhla mojí duší,
já čekal každou chvíli povel děsný:
»Zde ostrov Siren, zpěv jich zazní plesný,
ó zacpěte si rychle voskem uši!«

Píseň v klidu.

Pluli jsme tiše dále a dále,
západ se tměl a východ se smál,
na kraji lodi zamyšlen, stále
ve hvězdách oči, mlčky jsem stál,
po letech volný zdál jsem se býti
času a prostoru vladař a král!

Oj, vody sivé, zelené vody,
neste mne dále, dále a dál!
Hrajte mi píseň na strunách shody,
zlaďte mi srdce, spláchněte žal!
Ať mohu do hvězd upříti zraky
vesele, volně jak vladař a král!

Oj, ptáci bílí, oj, ptáci tmaví,
králové plání vodních i skal!
bušte mi křídly divě kol hlavy,
abych se do bouře, do větru smál,
v jistotě, myslící duch že je všady
času a prostoru vladař a král!

Píseň v bouři.

Toť příšerná je houpačka,
sem, tam!
Toť slaná, kalná omáčka,
br! plný chřtán jí mám!
Tma na dalekém obzoru
a jde to dolů, nahoru,
sem, tam!

Hoj, k hvězdám nás to houplo teď,
zas v hloub!
Ba, nejsme víc než bídná smeť.
Král bouře v moře stoup'
jen jednou nohou, bude týž,
až oběma k nám skočí blíž
a v hloub.

Hoj, jak to hvízdá v provazech,
ký svist!
Jsme v divokých těch nárazech
jak ve vichřici list.
Kde smích je dam a pánů žert?
Jen lodník kleje: Vem to čert!
v ten svist.

Halo, tam rána z děla, hoj,
tam blesk!
Sjel do vln, vzkypěl jejich roj,
až do kajut zněl třesk,
náš Leviathan do žeber
snad ránu dostal, jak pad' v šer
ten blesk!

Aj, při číši se v klidu smát —
ký div!
Leč na palubě v bouři stát,
do vln zpěněných hřiv
svůj houkat vzdor a divý ples,
a letět v peklo, do nebes:
to div!

Měsíc na moři.

Já viděl měsíc na moři.
Jak lilje, když se vynoří
z vlny,
tak sladký byl a snivě kouzlaplný.

Nad peřejemi jen se mih',
jak odstrčil by hřeben jich
nohou,
tak stříbrný on kráčel pod oblohou.

Výš, stále výš spěl pomalu
a sypal hrsti opálu,
pruhy
táh' po vodě a chvějné, zlaté kruhy.

Teď jako heraldický štít
se v modrém nebes poli kmit',
pod ním
tlum vlaštovek táh' nad zrcadlem vodním.

A bledší stoupal dál a dál,
že jak stříbrná vypadal
míska
na ovoce, jež na stole se blýská.

Stín dlouhý, světlý pod ním vznik',
mně připadal jak almužník,
v kápi
jenž šedou svoji, vybledlou tvář stápí,

A před nocí jenž, kněžkou svou,
jda zvolna cestou mlhavou,
davu
penízky hází ukláněje hlavu.

Loď naše přihnala se blíž
a měsíc k ní se sklonil níž;
v stínu
se zdál tu sedět bílý na komínu.

Na stěžně teď se vyhoup' hrot
a vypadal jak Pierrot
bílý —
nám do kajuty civěl rozpustilý.

V sklo ťuknul prstem průsvitným,
pak v komínu se ztajil dým:
hrál si,
jak škrabošku by z černých krajek vzal si.

Rybáku, který z hlubiny
táh' sítě, jako šupiny
záři
svou vrh' a šklebnou smál se mu pak tváří.

Kde milenci se líbali
a v objetí se shýbali,
šlehnul
a jako naschvál s místa se jim nehnul.

A černochu, jenž datle krad'
z rozpáraného pytle, vpad'
rázem
v zrak, že se ulek' a převalil na zem...

Do sklenky, z které vypil gin
náš kapitán, vrh' světlý stín,
s ráznou
že kletbou od úst on ji hodil prázdnou.

A měsíc smál se, smál a smál,
po provazech a lanech hrál,
s písní
my jeli mořem v zlaté jeho třísni.

Na palubě „Hallanda“.

Ostrov světla.

Již bylo po západu, vlhký vzduch
a průhledný bez nejmenšího hnutí,
spal vítr kdesi ve vln obejmutí,
ve výši zněl jen ptačích křídel ruch . . .

Na tichých vodách náhle světla pruh
blýsk', rostl v zlatém nyní zaplanutí,
teď jako ostrov paprskové žlutí
jej tkali v báječný a luzný kruh.

Po slunci dávno ani stopy není,
jen odlesk jeho zde ten ostrov kreslí
pln jasu, světla, kouzla, poesie. —

Na ostrov báje myslil jsem tu v snění,
za jehož druhdy fantomem se nesly,
ač darmo, plavců sny. — Kde teď se kryje?

Figurky.

Je v denník ruka kreslí roztržitě:
Dva kupci z Brém a jeden virtuós,
pár Angličanek, z teplých šálů nos
jim sotva kouká, dětí dav, jež hbitě

Se honí kol; miss Fanny, smavé dítě,
tou cestou vyhráti chce velký los,
tož kapitána, — kol se točí hbitě
a žvastá jak papoušek ledacos.

Pak hejsek, který na každé je lodi,
půl světa zná a všecky řeči umí
a stále ptá se, kdy' pujdeme k jídlu.

Pak professor, jenž s Baedeckrem kol chodí
a zvědavě se dívá ke kormidlu,
a dandy, tupě který v prázdno čumí . . .

— —

Vzpomínka.

Jak ve snu plujem, jako v měkkém peří,
u černé kávy dámy, páni v směsi,
tu hlučný hovor, tam smích zazněl kdesi
a cigar hvězdy rudé planou v šeři.

Tu grog, tam rum se nosí po večeři
na dobrou noc — tma na ráhna se věsí. —
Co nám je bezdna děs a skalin tesy?
Zrak ironický obzor valný měří . . .

Jak volno všem je, myslí mou tu letí
vzpomínka na Vikynky, moře děti,
jak hůř jim bylo na chatrném vraku.

Touž cestou jezdívali, déšť a sněhy
jim halívaly tvář a větru šlehy.
Což nám je hej! — Teď vyšel měsíc z mraku.

———

Mořská nemoc.

Až posud šlo to dobře, sborem hádá
se společnost, že přestojí to v zdraví;
v tom zadul vítr, jako dům když padá,
loď celá v peřeji se řítí splavy.

A nahoru, zas dolů větrů váda
ji hází — a teď šikmo, kolébavý
to tanec, bokem, přídou bez únavy,
o stěžeň darmo podepíráš záda.

A darmo tam se chytáš za zábradlí,
v jídelně talíře se stolu spadly
a celá společnost tak divně ztichla. —

A sotva vlna na palubu šplíchla,
vše zmlkne, do kajuty dolů spěje
a bradatý jen námořník se směje . . .

Maják.

Zhas' právě — v jitra posupnou šeř teď,
na skalisku čněl sám jak přelud divý,
pěn kol něho se roztřískaly hřívy,
a v bok zas proudů šlehala ho změť...

A byla přísná, chmurná jeho zeď
a myslil jsem na jeho plápol snivý,
tak sladký plujícím, tak dobrotivý,
jenž k lodi zdál se volat: Leť, ó leť!

A jako on — tak v životě znám lidi,
jichž oko pouze drsnou stránku vidí,
když slunce, štěstí lidské, mile svítí...

Však přijde noc, tož neštěstí a zmatky,
v tom jako zázrak dojemný a sladký
jim v duši plápol soucitu se vznítí...!

Ve tři hodiny ráno.

Z kajuty dusného jsem vyšel vzduchu,
sám palubou jsem krokem rychlým kráčel,
zřel na směr cesty, jak se vlnil, stáčel,
a naslouchal vln tajemnému ruchu . . .

Loď spěla tiše jako koráb duchů,
svit jitra vlny rosným leskem smáčel,
za lodí jisker dlouhý řetěz vláčel.
Vzduch ostrý každý hlahol nes' mi k uchu.

U kormidla jak přeludy se tměly
dvě postavy — loď jako bez života . . .
Mne schvátil děs . . . Kol velký obzor celý

Spal v bledé páře, a já cítil v hrudi,
jak tklivá, sladká skřivánčí je nota
nad klasy u nás, když se jitro budí . . .

Cestou Hollandskem.

Jen dlouhé louky, řady živých plotů
ve tučné trávě dav pestrého skotu,
jenž klidně leží, přežvykuje snivě,
a řady větrníků v dlouhé nivě.

Ni vesnice, jen štít čistého domu
se kmitne místem houští starých stromů,
a zas jen louky, strouhy, skot a mlýny,
kraj stinný tak a spolu božsky líný.

Cos jako pára v dálce obzor halí.
Ó jistě, jistě tam se moře valí!
Rty cítí jeho sůl, vzduch jest jí plný;
ó slyším v tichu dunět jeho vlny.

Jak oživly by mlýny, v šumném víru
se točí řad jich — kraj však dál spí v míru;
týž stále obraz starý a přec nový. —
Ó skote Pottrův, ženy Rubensovy!

Na Lüneburské stepi.

Step se táhne, step se táhne do daleka,
bezdná, dlouhá, zdá se čekat na člověka,

Jak bod on se mihne na lem její řízy,
jak stín přejde po ní a zas jak bod zmizí.

Vřes jen kvete, vřes jen kvete po ní kolem,
mrak jen letí, mrak jen letí, dlouhým polem.

Stesk tě schvátí, když zříš mračna v mlhy změti,
věříš: V rej to čarodějky kamsi letí . . .

Kdy zas?

Na břehu moře stál jsem sám,
to v noci mlhavé, šeré
a díval jsem se v náruč tmám,
jak do břehu bije a pere.

Jen bílé pěny hřebeny
se mihly tmou jako hříva
burného oře, šílený
jenž vztekem deptá zem, zrývá.

Jak apokalyptickou potvoru
já viděl bouřné moře
a rozuměl proudů jsem hovoru
do jícnu jejich noře

Se myšlénkou a obrazy,
jak v zmoka chřtán anděl kopí;
však dunivými nárazy,
jež břehy pěnou kropí,

Já cítil se vždy silnějším
a jemu roven skoro: —
Kdy srdce bouř zase zkonejším,
kdy vzpláš mi u moře, Zoro?

II.

STARÉ LEGENDY.

Prof. Maxu Pirnerovi.

Obět.

Ztich' štítu třesk a raněných stesk,
dnes po krvavé práci
Jarl Hakon utírá s meče krev
a k domovu se vrací.

Sta mrtvol leží v krvi své
u moře na pobřeží,
a přece Jarlovi bolest hruď rve,
mrak na čele mu leží.

Sta rohů v síni kamenné
se uchystáno pění,
a v hrudi bardů plamenné
uzrává v píseň snění.

Však Jarl mračný jako bouř
v dvur vjíždí svojich dědů,
dnes jest mu i krbu modravý kouř
tak děsný ku pohledu!

Na prahu stojí jeho choť,
jde vstříc mu — on se však zdráhá,
zář v jejím oku volá, ó pojď!
I eč Hakon váhá a váhá.

—‚Kde Erling jest, pověz, kde náš je syn,
hoch Erling sedmiletý?‘
»Až později!« ruky dí matný kyn,
»až později!« bledé dí rety.

»Dřív třeba plný vyprázdnit roh
na zdraví bojovníků,
kdo váhat by moh'?« —‚Ne, kde jest můj hoch,
chci zvěděti to v mžiku!‘

»Sem tedy s rohem,« Hakon prál,
a plný k ústům svým vznesl:
»Já, Hakon, připíjím, moří všech král,
tomu, kdo v boji klesl!

Buď kdo buď, holé na skále
nebude dlouho sám dřímat,
na hřebcích ve cvale k Valhale
vidím je všecky již hřímat!« —

‚Jak, Erling tedy v boji pad',
ó poznávám své dítě!
ó vítán buď, choti, v kamenný hrad,
v mou náruč okamžitě!‘

Však Hakon stojí jako kmen,
jejž Thorův bleskný klín zdrtil,
roh z pravice kles' mu vyprázdněn,
děs v hrdle slova mu škrtil.

»Ne, Erling nepad' v boji; hleď,
v zlé chvíli šílenstvím zmámen
Thorgerdě dal jsem ho za oběť —
ten v hvozdě černém kámen.

Pod starým dubem pil jeho krev,
ji drn pil mech i skála:
však Thorgerdy zřel jsem strašlivý zjev,
po boku za to nám stála.

Jí přiveden za to vrah v naši léč,
mhou její přílbice plála,
v krvavou seč, kde zazvonil meč,
Thorgerda při nás vždy stála!

Ji viděli skaldové i každý z nás
u lodí, na poli vraždy,
vlál její vlas a plál její pás,
to dosvědčí ti každý!

Mlč! Ani slova výčitky,
jen tím jsme zvítězili,
jdi, neruš naše přípitky,
výš rohy v této chvíli!

Erlinga pijem' na paměť,
pij, matko, s námi taky!«
— ‚Mé dítě! — Moje! — Za obět?
Ó muži, s vlčími zraky!

Ó muži tvrdší než studený kov! —‘
Leč vichřice divoký příval
proud stlumil jí slov a zasténal krov,
výš každý zlekán se díval!

A síní fičí to kamennou,
to v oblacích Thorgerda hřímá,
zří každý, v náruč svou plamennou
jak mladého Erlinga jímá!

Před sebou drží jej na koni,
nahým jej ramenem svírá!
Sta rohů v přípitek zazvoní
a matka — hořem zmírá.

Bernardo del Carpio.

»Vše, co mohu dáti tobě,
vedle svého trůnu křeslo,
statky, erb ve zlata zdobě,
jímž by se tvé jméno vzneslo:
rád ti dám, jen ještě jednou
zasmušilý zvedni hled,
proti Maurům naposled
povstaň, ochraň říš mou bědnou,
supem v boj hřmi, orlem zpět!«

Lichotnými takto slovy
Karel Velký mluvil vlídně
Carpijskému k Bernardovi.
Ten však stál tu hrdě, klidně
a jen v smutku vrtěl hlavou.
»Nemanželský jsem já syn,
proč tvé ruky mocný kyn
nevrátí mi čest? Věř, slávou
nesmažu své hanby stín.«

»Stane se, leč k tomu třeba
mnoho času, a boj kvapí!« —
»Mně cti třeba víc než chleba,
hanba v hruď mi vtíná drápy.

Otec hyne ve žaláři,
matka vzdychá v klašteře —
úpím k tobě v důvěře,
ruce jich spoj, v nové záři
trůn tvůj vzplá i v nádheře!«

Karel slíbil, a již hrne
v divý boj se Bernard statný,
kde on řádí, tam vrah trne,
Maur se dává v útěk chvatný.
Vyhráno: Zvěst míru ctného
letí krajem v nadšení.
Avšak strach a zděšení!
Bernard slyší, otec jeho
skonal ve svém vězení.

Nechť i skonal — matka živa!
Nechť král nedostojí slovu!
Bernard, jímž chví lítost divá,
chvátá nejdřív ke hřbitovu
a pak ještě téže noci
tryskem spěchá k matce své,
by s ním odjela, ji zve
a svých věrných za pomocí
z jeptišek ji kruhu rve.

Dvanáct bije. Proč jen v dómu
na oltáři hoří svíce?
Železný krok hlasem hromu
císařské zní u ložnice.
To je Bernard, s mečem v pěsti
Karlu s víček plaší sen.

»Vstaň a dostoj slovu jen,
vrať mi čest, s ní moje štěstí,
zoufalství než padnu v plen!

Císař vstal a za ním kráčí,
cítí osten viny v hrudi;
v dóm se jejich cesta stáčí,
ohlas v chrámu klenbách budí.
Kolem jas a lesk a záře,
rytířů, hle, ve věnci
klečí staří snoubenci,
Turpin stojí u oltáře
mlčky sahá k růženci.

»Slibuješ mu věrnost?« tiše
Ximeny se Turpin táže.
»Ano!« odpovídá v pýše.
S mrtvým Turpin dlaň jí váže,
za kostlivcem Bernard stojí.
»Ano!« křikne, mrtvou skráň
v souhlas kloní, ztuhlou dlaň
v živou vede ruku svoji —
Polekán zří císař naň.

»Slibuješ mu až do smrti
lásku?« — Ximena se třese,
pohled Bernardův ji drtí.
»Ano!« se již chrámem nese.
Kostlivce zas lebka kývá,
ruka chytá chladný hnát,
smrti děsný majestát
ozářil tvář, jak by živa,
oko zřel jsi žárem plát.

Již jsou svými! Trouby plesné
hlaholí a zvony zvoní,
Bernard k nohám Karla klesne,
v pláči hořké slzy roní:
»Musil jsem tak učiniti —
otče v záři věčných hvězd,
odpusť, hájil jsem svou čest,
teď dál můžeš klidně sníti!
Císaři, tvůj čekám trest!«

A již meč svůj odevzdává,
z mdlob co kolem matku křísí.
císaři však bílá hlava
bez hnutí na ňadrech visí,
slza do vousů mu kane,
Bůh sám ví, nač vzpomíná,
k objetí se rozpíná
vetchá paž' a s rtů mu vane:
»Přijímám tě za syna!«

Kat Boha.

Svit jitra daleko, v tmách všickni dleli,
spát nemohli a tož si vyprávěli
své osudy, v žaláře klenby stmělé
jež svedly bědné děti Israele.

Po řadě začli, jak seděli kolem,
skráň v dlaních za kamenným, dlouhým stolem.

Proč úpíš ty zde?

— Věru, nevím, bratři,
snad žlutý klobouk vyšed na ulici
jsem doma nechal ležet na polici;
a žlutý klobouk, víte, židům patří.
Pták po peří se pozná, po klobouku
žid ubohý. Tak na rozkvetlou louku,
kde žluťáků se kolébá květ zlatý,
svých měst ulice změnil Filip Pátý.
Ach, žlutý klobouk! — To je pohodlné,
jde křesťan ulicí, má vztek a klne,
chce schladit hněv svůj, mstivý je a krutý,
a neví na kom, aj tu klobouk žlutý!
Zde plivat smí a nadávat a bíti.
Tam jiný, co jíst nemá ni co píti,
a křesťan nepůjčí víc — jaké štěstí,

dav chmurný na náměstí vidíš kvésti
klobouků žlutých pestřícím se mořem.
Jen vybereš si, tu je proces krátký,
žid musí půjčit na vždy, bez oplátky.
Já zapomněl ten žlutý klobouk doma
a proto sedím zde.

— Proč tebe hořem
tak stihnul Pán?

A s chvějnýma kmet rtoma
se vyprávět jal: Mor vypuknul v městě
a přišla komis na zdroje a studny,
tu na neštěstí plachý krok můj bludný
mne zanes' k studni, mih' jsem se jim v cestě
a řekli hned: Co dělal jsi tam, chlape?
Jed házel's tam! — Dím: Dobrá, já to zkusím
a napiju se, ihned zhynout musím,
když pravdou je to. V chvatu se již sápe
sto paží po mně, jeden dá mi vody
a druzí čekají, a smrti zmary
když nestihly mne, řekli: To jsou čáry,
pes zcepeněl, žid neutrpěl škody.
Tak zavlekli mne v tuto tmavou díru,
zde čekám na smrt.

— Mějte v Boha víru!
on s námi jest, děl stoletý kmet jiný,
a neobměkčí-li sám vrahy naše
a živého nesešle Mesiáše,
myšlénku bleskem vnukne v naše stíny,
ta sjede v ráz, čekejme, modleme se,
až Hospodinův anděl k nám se snese!

A ztichli, čekali. Noc městem táhla,
jen kroky stráže před věznicí zněly;
noc táhla dál a stále v tichu dleli.
Tu Zora prvním svitem v mříže sáhla,
i zachvěli se.

Náhle v ranním šeru
se vztyčil jeden: Za slovo tě beru,
ben Nathane, já myšlénku mám boží!
A všickni naslouchali v svitu žlutém,
jímž záblesk jitra šeré stěny halil!

— Ach, pomoc nejde, každý hlavu složí
z nás na špalek a ve rozmaru krutém
nás mučit budou; nebylo by lépe
číš smrti, kterou Jehova nám nalil,
k rtům donést vlastní rukou? Posud tepe
nám srdce svobodné ve hrudi reků;
líp umřít bratrem nežli v cizích vzteku!
Vy losem volte muže z toho sboru,
jenž popraví vás všecky v žalmu pění,
krev bude pouze seker na toporu
ne na dlani, bratrské políbení
vás usmíří, vám bratr zavře oči,
než z jeho dlaně smrt jak zmije skočí.

A všichni vzkřikli v zanícení svatém:
Bůh tebe osvítil, buď Jeho katem!

A rostoucího jitra do záplavy
na kamenný stůl všickni kladli hlavy.
Jak anděl Smrti zvolenec jich stanul,
klid v tváři, v oku požár jemu planul,

políbil všecky, odpuštění žádal,
před ben Nathanem na kolena padal,
ten pozveď jej a přižeh' k hrudi v pláči
a první k stolu obětnímu tlačí
svých šedin stříbro. On tak zhynul prvý,
a v krátké chvíli čtyřicet hlav padlo,
a slunce v mlze vstávajíc a krvi
krev žaláře si vzalo za zrcadlo.

V tom bubnů vír a trouby hlasně zněly,
a v středu mrtvol Boha kat stál němý,
a sotva dvéře stráže otevřely,
v té chvíli protknul sebe a paď k zemi.

———

Poklad.

Šťastně dostali se vlasti přes hranice,
ještě neosušil vítr jejich líce.

Ještě neztišili vzdechů valné moře,
a již opět nové stihnulo je hoře.

Nevzplál nad horami první úsvit denní,
žoldáckou když rotou byli přepadeni.

Ovšem boj byl krátký; sotva svitlo ráno,
všecko porubáno, všecko zdrancováno.

Pod strhanou plachtou, jež se větrem chvěla,
tma jen šklebila se, prázdnota jen zela.

Koník věrný smutně řemením svým zvonil,
k zsinalé se tváři pána svého klonil.

Z houštiny pes vylez', ukryl se tam strachem,
a vyl k nebi žalně, pokryt krví, prachem.

Na tu zpoustu děsnou, živý obraz žele,
patřil pouze vlídně obraz Spasitele.

Stál tu rovněž sešlý a sám na rozcestí,
nemoh', běda, paž' jim ku pomoci vznésti!

Havran zakrákoral, snad již kořist cítil,
příšerným se letem ku mrtvole řítil.

Ta však nazvedla se zkrvácená, bledá!
ruka křečovitě vzpjala se, cos hledá!

Koleno se napne, muž se k vozu vleče,
v slámě hrabe, ač krev přes ruce mu teče,

Našel; smrti chmura cloní zrak mu hustá,
našel svatý poklad, tiskne naň mdlá ústa,

Poklad, po němž cizák nesáh' rukou silnou.
Umíraje zlíbal — Bibli šestidílnou.

Ballada novořecká.

Seděli v lodi. Slunce se níží,
bělavé skály zlatí svým žárem.
Za vodou kyne zlatou svou mříží
sultánův harem.

Seděli v lodi. Ve zbroji stráže —
po uši v zbroji — v mlčení klesly;
proti nim silné veslaře paže
vládnuly vesly.

A v středu stráže spoutána ona,
veslařův drahý, zlatý sen dětský,
andělské poupě, vzpomínka vonná,
vzácný květ řecký.

Seděli v lodi. Slunce se níží,
bělavé skály purpurem hoří,
veslař svá vesla v bolu a tíži
do proudu noří.

Jeden jen pohled v ty její oči —
on její duši pochopil zcela.
»Veslaři, kam se loď tvoje točí?«
stráž k němu děla.

Jeden jen pohled v ty jeho oči —
vzkypěly vlny divokým varem.
»Veslaři, k skalám loď tvá se točí,
v pravo jest harem!«

Několik ran. Loď jak střela letí,
nepokoj divý zmocní se stráže —
loď ženou v spěchu skal do objetí
veslaře paže.

»Zpátky, neb střelím!« jeden muž volá,
»obrať loď, plavčíku, zpátky!«
Ten však zří skály jen, na vodě kola,
její zrak sladký!

»Skály se blíží! Plavčíku, zaraz!«
Pět kulí kolem hlavy mu sviští.
Chybily! — V tom již hromový náraz
a loď se tříští.

Uhaslo slunce. Vln šedá clona
pohřbila v chladný hrob všecky;
v nebeský harem doplula ona,
andělské poupě, vzpomínka vonná,
vzácný květ řecký . . .

Kurdská ballada.

Vyprahla poušť letním vedrem:
kmeny po ní rozptýlené
hnuly se již ku pochodu
tam, kde v sklonu větví štědrém
palma milé stíny klene,
zdroj poskytá chladnou vodu,
svěžest padá skrze stín
Binghiolských do pastvin!

Táhly v noci, ve dne táhly,
spoléhaly na velbloudy
znalé cesty, každým rokem
procházely kraj ten sprahlý,
písku moře, písku proudy
v touze, smaragdovým okem
oasa až blyskne v stín
Binghiolských do pastvin!

Vedl davy emir Milli,
jako noc jel na svém koni,
Šemsi, jeho dcera, vedle;
mezek unášel je bílý,
jak rolnička jeho zvoní,
tak se ona houpá v sedle,
v oku žár a v ňadru stín,
Binghiolských od pastvin.

Zda to láska nastrojila,
láska, která srdce drtí;
na koni tu mladík hnal se,
v svalech jeho byla síla,
oko jeho rovno smrti,
nikdo neví, odkud vzal se,
snad jej lákal chlad a stín
Binghiolských do pastvin.

Zalíbil se emirovi,
zastavil hned svého hřebce,
Šemsi zalíbil se luzné;
několika málo slovy,
řek' je drze, divě, křepce,
vypravuje zvěsti různé.
»S námi jeď,« zněl obou kyn,
»Binghiolských do pastvin!«

Ó vy noci, dlouhé noci,
v poušti širé pod hvězdami,
kde jen v dálce zavyl šakal!
Oba, lásko, tvojí moci
propadli, neb byli sami,
neznámý je eden lákal,
krásnější než chlad a stín
Binghiolských u pastvin!

Miluji tě, ona řekla,
odpověděl: Miluji tě! —
Ač jsem dcera emirova,
půjdu s tebou v dráhy pekla.

Sprostý Kurd jsem, sladké dítě,
co však na tom, uspoř slova,
kvapí čas, již větřím stín
Binghiolských od pastvin.

Prchněm' spolu. — Vykonáno.
Táborem zní duté rohy,
pět set jezdců v sedla sedá.
Jak noc, která stíhá ráno,
letí všecko, co má nohy,
tam, kde mlha tmí se šedá.
Jistě prchli v sladký klín
Binghiolských do pastvin!

Siahamed s Šemsi jeli,
dvacet plných jeli hodin,
žízní jejich rety prahly
a kraj pustý — hlad též měli,
ani datle suchých plodin
neskytla jim — náhle táhlý
ryk zněl skrze pouště klín
Binghiolských u pastvin.

Ulekli se; byl to jelen,
který za svou hnal se družkou.
Siahamed chtěl ho zabit,
rána vyšla, jelen střelen
prchal dál, hoch za ním s puškou
hnal se, běda, dal se svábit
na sráz skalný, kde ční klín
Binghiolských u pastvin.

Na jelena s nožem vrhnul
zoufale se, do parohů
zapleť se, ten umíraje
ve propast jej s sebou strhnul,
buď to žalováno Bohu!
Lásko, tak jsi zradila je,
v propasti jej vrhla klín
Binghiolských u pastvin.

Šemsi čeká, dlouho čeká,
třikrát drahé jméno volá.
Ticho. — Prach se v dáli zdvíhá,
to jsou jezdci — jak se leká!
Bolu touze neodolá,
jde a stopu lásky stíhá
jako laň, již láká stín
Binghiolských do pastvin.

Chumáč jezdců na obzoru
bližší, bližší v jitra páře;
již i otce rozeznává,
v zoufalosti sleze horu.
Hledne dolů, skryje tváře,
v zrak jí kola šlehnou žhavá.
S hrůzou patří v skály klín,
Binghiolských do pastvin.

Pod srázem té skalní stěny
na parkosu suchém trčí
Siahamed nabodnutý,
krvavé jdou z úst mu pěny,
z rány potok krve crčí.

Ó ten osud žalný, krutý!
Na skráň leh' mu smrti stín
Binghiolských u pastvin.

Ohlédne se, jezdců tlupa
blíž je, vidí třpyty zbraní,
otce v čele rozeznává.
Nad svou hlavou vidí supa,
k jeho mrtvole se sklání.
S bohem, žití! V skok se dává,
v propast sjela, bílý stín,
Binghiolských u pastvin.

Našli oba v krátké době;
ona ještě žila chvíli,
otci v klíně dokonala,
na témž místě v jednom hrobě
těla obě uložili.
Aspoň to jim láska dala:
Modlitby vzdech, chladný stín
Binghiolských u pastvin.

Pouští, písku ve peřejích
táhnou Kurdů karavany,
zbraně řinčí, zvonky zvoní,
táhnou, u hrobu však jejich,
ať jdou s kterékoli strany,
zastaví se, v prach se kloní,
dřív než zdraví chlad a stín
Binghiolských u pastvin!

Legenda o císaři Konstantovi.

»V hvězdách psán jest osud lidský!
Jako k hřebci zuřivému
přivázán tvůj život k němu,
prostý jako gigantický.
Marné všecko namáhání,
s osudem svým dát se v spor.
Vichr osud — vůle třtina,
jež se chvěje a se vzpíná:
vichr deptá ji a sklání,
dětinský tu každý vzdor!«

Takto pravil k Muselinu,
Byzantskému vladařovi,
hrdými jak fatum slovy
jeho astrolog, co v stínu
starých lesů ujížděli;
byla noc, svět v stíny kles'.
Z uhlířovy nízké chaty,
kolem které ořů chvaty
nesli je, vzlyk zněl tu ztmělý,
žalný kvil se k nebi nes'.

Uhlíř seděl u milíře.
Kdo to sténá? — ‚Žena moje,
strašná bolest bez úkoje . . '
s pohledem děl na rytíře,
‚otcem budu této noci!'
Umlk' a jen z hloubi vzdech'.
— Nu, ty nebes kronikáři,
hvězdopravče, černý lháři,
čím to dítě bude, v moci
své-li máš to, rci mi v spěch!

Astrolog jen pokýv' bradou
a zveď tmavé oči vzhůru
ku Siriu, ku Arkturu,
k Venuši spěl Plejad řadou
a pak pravil: »Toto dítě
jež svět vítá právě teď,
dědicem tvým bude, pane,
na Byzantském stolci stane.«
— Hoj, to překazíme hbitě!
císař dal mu v odpověď.

Sotva přijel do paláce,
do lesa své poslal sluhy,
přes uhlířův odpor tuhý
vyrval dítě bědné matce.
Hle, již před ním děcko leží,
teď má osud v rukou svých.
Císař chvěje se a váhá,
odhodlán již k noži sahá,
po všech údech mráz mu běží . . .
K čemu váhat? — Nuž se mih'.

Krve proud mu v oči trysknul,
horký příval krve vřelé,
nemoh' na to patřit déle,
chřtán dítěti ještě stisknul,
s okna pak je hodil rázem
do hlubiny strmých skal.
Na oči mu mlha klesla,
neviděl víc, jak se snesla
orlice v tom s nebe na zem,
pták jak dítě v zobák vzal.

Mláďatům je v hnízdo nésti
chtěla, létla světlem, šerem,
vznášela se nad klášterem,
lovec kýs' tu s lukem v pěsti
viděl ji a střelil po ní;
mířil dobře, trefil v ráz.
Zakomihal pták se v mraku,
pustil dítě ze zobáku,
nad divnou se kořist kloní
lovec hor, ve tváři žas.

K monastýru stupňům klade
dítě, za ptákem dál patří...
Diví se druž zbožných bratří
vyjdouc sborem v jitro mladé.
Opat sám tu dítě zvedá.
»Bude naše, nebes dar!«
Bratr bratru podává je,
v tváři sladký úsměv ráje.
Dítě krvácí, ó běda,
kde sled nože, ptáka spár.

Vyléčili brzy hocha,
vychovali dobří mniši,
v monastýru šeré tiši
prchla dětských let mu trocha,
stal se z něho čacký mládce
bohatýrský, krásný jun;
cvičen v knihách mnichů péčí
uměl všecky lidské řeči,
jezdil, bil se, mluvil sladce,
zpíval sáhnuv v zlato strun.

Praví opat sepjav dlaně:
»Konstante, vstaň, bez odporu
dlužno v Byzanc jíti k dvoru,
platit má náš klášter daně;
nezdrž se, přijď brzy zpátky!«
Konstant poslech', psaní vzal,
vedrem jel a lačen chladu
blíže císařského sadu
vln ho lákal ševel sladký;
svrh' šat, by se vykoupal.

Byla chvíle, v které právě
císař chodil po zahradě,
tu si hověl v stromů chladě,
tam zveď rudé jabko v trávě.
Slyšel šeiestění snětí,
stanul, ztajil kroků ruch,
mezi keři jun stál nahý,
hotov užit sladké vláhy
šeptavých vln ve objetí;
krásný byl jak mladý bůh.

*

Přičarován musil státi
supím zrakem větve děle,
zřel na bílém hocha těle
velkou jízvu rudě pláti
u srdce blíž, jakby nože
stopu; běda, to je on!
Císař sotva dechu tajil,
děsný příští svůj los bájil:
»Ne, to nesmí stát se, bože,
ten mi nesmí urvat trón!«

Zajásal pak v duše hloubi,
prchl mrak, jenž skráň mu stíní,
viděl hocha v trůnní síni,
v mramor kde se zlato snoubí;
ve dvořanů stál tu kruhu,
pokorně svou chýlil skráň.
Okem dravce císař chtivě
patřil naň, však milostivě
zval ho prvním ze svých sluhů,
klášterní vzav, již nes', daň.

Psal hned psaní opatovi:
Dej mi hocha, mně se líbí,
poslušnosti splň tak sliby!
Výhrožnými psal též slovy.
Leknul opat se i mniši,
četli znova, četli zas.
Nezbylo, než říci ano!
A tak v jedno krásné ráno
hoch dal »s Bohem« šeré tiši,
kde zněl žalmů slavný hlas.

Sotva Konstant přišel k dvoru,
na východě v divou válku
Muselin se vydal v dálku.
Konstant v jeho stráže sboru
nesměl ze stanu se hnouti
od vladaře. V myšlénkách
bez spánku ten noci trávil,
přemýšlel, jak by se zbavil
Konstanta; jej věštba rmoutí,
nepokoj a děsný strach.

»Konstante,« děl jednou z rána,
»list jsem napsal místokráli,
do Byzance nes jej v dáli,
velká mu v něm zpráva dána;
tobě věřím, sedlej koně,
o vzácný se jedná lup!«
Neřek': vlastní ortel smrti
neseš si, když neuškrtí
beduin tě v divém honě,
nezhltne pak lev neb sup.

Poslušen hned Konstant oře
osedlal a dal se v cvaly;
minul pouště, hvozdy, skály,
vítal hvězdy, jitra zoře,
až tu před ním v hrdé kráse
Byzanc plála v poledne.
Císařský hrad, kolem sady,
vodotrysků šum a chlady,
sochy, sloupy v slunce jase,
kam zrak zpitý dohlédne.

K zlaté oře vázal mříži,
vešel v sad, pod haluzemi
bylo ticho alejemi
bloudil, kde se cesty kříží,
v besídce pak used' stinné,
kde vál prochlad šumivý;
znaven jízdou, znaven vedrem,
ukolébán šumným cedrem
usnul brzy, v kraje jiné
sen ho zanes' blaživý.

Císaře v té chvíli dcera
opouštěla dusné síně,
hověla si v stromů stíně,
bažantů kde, zlatoperá
pávů druž se pásla v trávě,
poslouchala ptačí hvizd;
snivá stanula teď chvíli,
pak se hnala za motýly,
hrdličky co usedavě
broukaly ze skalných hnízd.

S družkami si chvíli hrála,
gazely se mihla krokem
a pak sama nad potokem
olšemi se ubírala,
besídku až onu stihla,
kde spal Konstant sladký sen.
Jako zora sličný dřímal,
císařův list v ruce třímal;
tak ho stihla, sotva zdvihla
haluz, jíž byl zastíněn.

Po špičkách se k němu nesla,
patřila mu ve tvář dlouho.
Ty's v ní vzplála, lásky touho!
Na kolena před ním klesla
a pak pomalu a tiše
v děcka hravé bujnosti
vytáhla list z jeho ruky,
chtěla žert mít z jeho muky,
až se zbudí, pod cypřiše
s listem prchla v radosti.

Ale brzy nedočkava,
zvědavostí dívčí jata
otevřít, číst dopis chvátá —
kolem hrůzou jde jí hlava!
Píše otec místokráli:
»Ten, kdo přinese ti list,
zabit buď a hozen v moře!«
Dívku schvátilo tu hoře,
v jejích očích slzy stály,
chvatem prchla z těchto míst.

Prchla svojí do komnaty,
z truhly pergamen pak vzala,
otce písmem psaní psala,
vtiskla otcův prsten zlatý
v konec blány do pečeti,
přečtla ho a jásala.
Strhavši tak sítě zrady,
nazpět letla do zahrady
k hochu, nad nímž v stínu snětí
jabloň květy střásala.

Posud spal. Sen z plné číše
lil mu v duši rosnou manu,
rychle s listem novou blánu
do ruky mu vtiskla tiše.
Když se zbudil v stromů šeři,
našla ho jak z náhody.
Zprvu šlo to ostýchavě,
brzy žertem v odvet hravě
honili se mezi keři,
v alejích a u vody.

Červánky než vzplály zlatem
v růže sypajíce růže,
již se tiskli k sobě úže,
rty již našly cestu chvatem,
po níž duše roztoužená
chvátá sladké družce vstříc.
Pro květ v trávě shýbali se,
objali se, líbali se,
on se směje, ona stená,
oběma plá v ohni líc.

Miluješ mne? sladká slova:
Věrně! Pro vždy! Nekonečně!
vroucně šeptaná i vděčně
stokráte si řekli znova.
Před sebou hned utíkali,
by se mžikem našli zas.
A pak dlouho ruku v ruce
jabloněmi v sladké muce
v mlčení se dále brali,
paprslek až slunce zhas'.

Zatím se noc snesla z dáli,
každý cestou bral se jinou,
ona v svoji jizbu stinnou,
on pak s listem k místokráli.
Padl před ním na koleno,
císařův list odevzdal
Místokrál čet', hocha změřil
divným zrakem, sotva věřil;
zde však psáno, zpečetěno,
písmo, pečeť přece znal!

Chopil Konstantovu ruku,
ve dvořanů stanul kruhu,
prošel řadou panstva, sluhů,
kolem stolce v těsném shluku
již se tiskli, čarokrásná
kde se smála princezna,
vložil ruku jeho v její,
bubny hřmí a trouby znějí.
»Nevěstou jsi, kněžno jasná,
hvězdo naše líbezná!

Zde tvůj choť, tak tvému otci
zlíbilo se, tak nám píše,
polovici pak své říše,
vlády svojí i své moci
za věno vám ustupuje,
vaší lásce vděčen, rád;
než se z kruté války vrátí
vládněte, tak má se státi;
vínek zde vás korunuje,
žezlo zde i trůn i hrad!

Konstant zmámen mlčel pouze,
nemoh' svému věřit zraku,
brzy ale bez rozpaku
neodolal vřelé touze.
Druhý den hned svatba byla,
v celém městě shon a ples,
turnaje, hry, promenády,
průvody a kavalkády,
z kašen vín se spousta lila,
k nebi raket vír se nes'.

Nastali jim zlatí dnové,
již jsou v žití pouze jednou
a již brzy křídla zvednou
a pryč letí jako snové,
nastaly jim plny něhy
sladkodeché libánky.
Co jim čas, jenž rychle letí?
Žili šťastni jak dvě děti,
svět jim blaha moře, břehy
jehož tají červánky.

Však tu jak bouř z nenadání
Muselin se vrací z boje
v čele ohromného voje,
vítěz, před nímž svět se sklání.
Vidí hrad svůj v světel záři,
slyší lidstva bouřný hluk,
zdiven ptá se: Co se děje?
Slyší a se hněvem chvěje,
vzkypí v srdci, zrudne v tváři,
v útok staví pluk a pluk.

Lid však rovněž neotálí,
pro svou vlídnost Konstant záhy
stal se jemu velmi drahý.
Věru, čas jen minul malý,
vojska dvě jak mračna stála,
tady císař a tam lid.
Co hrad těsně sevřen kolem,
mladá žena mřela bolem;
právě v tom se matkou stala,
co hrad padnul vydobyt.

Soptě hněvem v divém chvatu,
vedrem dne i boje zpocen,
řeží zdrán a krví zbrocen
vrazil císař ve komnatu;
avšak brzy v ruce hněvné
nahý meč svůj nezveď víc,
v služebnictva kvil a nářky,
tichá, klidná, bez přetvářky,
oko jasné, tahy pevné,
kynula mu dcera vstříc,

Podávajíc jemu dítě,
jež se právě narodilo.
Líbezné to poupě bylo;
císař poznal okamžitě,
darmo citům svým se bránil,
dcery svojí obličej.
Konstant před lety tak k němu
vzpínal ručky k zuřivému,
druhdy nožem když ho ranil
a pak s okna hodil jej.

Krátký vášní boj, však brzy
vybojován; zlíbal děcko,
dceru, Konstanta a všecko
odpustil rád v očích slzy.
Nové začly hody, plesy,
radostí kvas vířivý,
však co každý smál se, bavil,
císař vzpomínal, co pravil
tenkrát večer cestou lesy
astrolog mu šedivý.

V hvězdách psán jest osud lidský!
Jako k hřebci zuřivému
přivázán tvůj život k němu,
prostý jako gigantický.
Marné všecko namáhání
s osudem svým dát se v spor.
Vichr osud — vůle třtina,
jež se chvěje a se vzpíná,
vichr deptá ji a sklání,
dětinský tu každý vzdor!

Polední láska Dona Juana.

I.

Hoj, to byla divá jízda!
Slyším posud, kterak hvízdá
kol uší nám vichr. Hnízda
shazuje v šer našich cest:
v zrak jen se nám zajiskřilo,
pod nohy nám uhodilo,
hochu, věru perné dílo
vykonala naše pěst!
Co tam vidíš v šeru stromů,
jsou to věže, štíty domů?
— Ne, pane, to klášter jest!

II.

Ale hůř je, pane milý,
nový jezdců tlum tam pílí,
raněn jsem a nemám síly,
necítím již bok ni hřbet.
Nový útok, nová zrada,
ďábelská ta kavalkáda
zaskočí nás právě v záda,
chlapů těch je čtyřicet!
»Nuže při nejbližším blesku
na železnou uhoď desku,
otevrou nám asyl hned!«

III.

Ale dobrý Leporello
stáhl brvy, svraštil čelo:
— Mně se cosi v očích tmělo;
za tou zdí ten křížů les
nechce se mi líbit právě,
sejc tam zalkal usedavě,
na hroby ve vlhké trávě
příšerným se letem snes'.
Než bych v klášterní té věži
hledal asyl, v nové řeži
raděj zhynu jako pes!

IV.

»Nic to, hochu, platno není.
Neslyšíš zas nové hřmění,
ořů dept a mečů znění?
Jsou nám v patách! Zazvoň již!
Dosti pro dnešek mám seče,
nemám přílby, nemám meče,
krev z tvé rány zdrojem teče,
za uši si toto vpiš:
Kde jsi nesil, nechtěj žíti!
Mně však musí z cesty jíti
ať to ďábel je neb kříž!«

V.

V plaché záři nových blesků
zbraň se mihla v hlučném třesku,
Leporello zahřměl v desku:
Pomoc! Asyl! hlasně křik';
rána dutá zněla spěchem,

chodbami se nesla echem,
jako lkáním, jako vzdechem
na zvonici sejček vzlyk'.
Skřípla vrata, holohlavý
mnich je vpustil v klášter tmavý,
ani nehles' na jich dík.

VI.

Pouštěl zrnka na růženci,
veď' je chodbou, v pestrém věnci
jak příšerní zakuklenci
opatů všech obrazy
na ně zřely se zdi šeré.
Divná druž ta dál se bere
Venku vichr stromy pere,
nova bouř zas přichází.
Stíny po zemi se lejí,
úzká okna jen se chvějí
pod novými nárazy.

VII.

— Vemte za vděk touto celou!
pravil mnich a úzkou, stmělou
síňku otevřel a s bdělou
pozorností zavřel zas.
Don Juan postoupil blíže,
jedno okno samá mříže,
hřbitovní jím viděl kříže.
stromy, jimiž vichr třás'.
Odvrátil se, used' v křeslo,
v dumy ocean jej neslo
vzpomínání v zašlý čas.

VIII.

Leporello used' na zem.
Hromu divým pod nárazem
klášter zachvěl se a rázem
dvéře létly do kořán,
a v nich v chodby polozáři,
kde se stín a světlo sváří,
šedý mnich stál s vážnou tváří.
— Vítám vás ve míru stan!
Řek' to divně v živlů vřavu,
tak že zvolna hrdou hlavu
z dumy pozveď Don Juan.

IX.

A v té chvíli za opatem
vešel frater služným chvatem,
na talíři nesl zlatém
číši s velkou konvicí.
Na stůl všecko rozestavil,
poklonil se, panstvo zdravil,
opat cos mu v ucho pravil,
frater zmizel mlčící;
opat nalil vína v číše,
kynul hostu svému tiše
a zveď pohár jiskřící.

X.

Dopito a nalil znova,
nepromluvil při tom slova.
»Jaká léčka satanova
zde mne čeká, mnichu, mluv!
Kde jsem?« — Ve přístavu míru!

»Divná řeč to k bohatýru,
nevolno mi v netopýrů
společnosti, sýců, sův!
Jak tvůj klášter nazývá se?«
— Lodice ku věčné spáse,
hrob všech tužeb, vášní, snův!

XI.

»Ha, ha, jak jsi směšný, mnichu,
myslíš, v těchto zdí že tichu
lázní modlitby všech hříchu
s duše spadne rmut a prach?
Možná, věřím, v tomto stínu
že lze ve samoty klínu
odpykati starou vinu,
slzí moře, krve nach.
Ale touha — ta je věčná,
muka její nekonečná,
věčný její křídel vzmach!

XII.

Můžeš tělo umrtviti,
aby snem mu bylo žití?
Nikoliv, zas rozkoš píti
z nových musí pohárů.
V rozkoše noc když se kácíš,
dvakrát získáš víc, než ztrácíš,
nový člověk vždy se vracíš
v nové síly rozmaru.
Avšak líp' ty umíš kázat,
na tvé jméno chci se tázat,
Piju tvému ku zdaru!«

XIII.

Divoce svůj pohár chopil,
rázem jeho oheň dopil,
v mnicha tahy zrak svůj ztopil.
»Kdo jsi, měl bych tebe znát?«
A mnich povstal, kynul rukou;
v deště píseň jednozvukou,
tam, kde kapky v okno tlukou
a kde tmí se mrtvých sad,
velký blesk se jizbou mihnul,
rázem příkrov šera zdvihnul:
Don Juan zřel v ohni plát

XIV.

Celý klášter jak hrob němý
a tam, hrůzo, za mřížemi,
mezi stromů haluzemi,
kterými třás' vichrů vztek,
posupná a velká, šerá
stála socha komandéra
na vlas podobná té, která
byla strašný náhrobek
kmeta, jehož dceru svábil
v náruč svou a pak jej zabil
z pouhé sázky peklu vděk.

XV.

Divý smích Don Juan mísí
v hromu řev: »Ó mnichu lysý,
v posled komandér sám ty jsi —
nech těch hříček, já chci spát!
Jsi-li přelud, zmizíš jitrem,

mým však nepohnul jsi nitrem.
Mlčíš, však v tvém oku chytrém
příšerný zřím zážeh plát!«
Opat vážně hlavou kýval:
— Pravdu děl's, a ven se díval,
— pravdu děl's, ty půjdeš spát!

XVI.

»Tisíc ďáblu, hrůzy pekla
duše má se neulekla,
ale sopkou bouří vzteklá; —
štěstí tvé, že nemám meč.
Jsi můj stín, v kterém se brodím?
Za mnou všady jdeš, kde chodím?
Ustup, nebo korbel hodím
po tobě, tvou strhám léč,
v niž mne chytil's, chytrý ďábel,
v přeludů a vidin Babel!«
— Zpátky! Šílíš? Stav svou řeč!

XVII.

Člověk jsem a dobra přítel,
Svaté Panny věrný ctitel,
dítě duchem — dnes však mstitel!
opat praví vážným rtem.
— Bůh tě v tento klášter vedl,
sám ty sítě na tě spředl,
nuže slyš, zřím, že jsi zbledl,
Gonzaluv já bratr jsem! —
Don Juan skles' jak dub skácen,
náhle vysílen a schvácen
v křesle seděl tich a něm.

*

XVIII.

— Já jsem dědic pomsty jeho,
mstitel tvého skutku zlého;
nechav dvora, války, všeho,
v ten jsem vstoupil monastýr,
bolest mou čas nemoh' zničit,
začla vždycky znovu klíčit,
sochu jeho dal jsem vztyčit
v mrtvých sad, kde vládne mír,
by mi v každé času změně
připomněla každodenně
zločin tvůj a jeho smír!

XIX.

Neodejdeš odsud živý!
Dříve, nežli v Styxu nivy
vstoupíš sám, stín mlčenlivý,
lítostí svůj pykej hřích!
Mnoho, věř mi, slzy smyjí,
čím se hlouběj' v duši ryjí,
v modlitbě se křídla kryjí,
křídla bílá jako sníh,
jimiž nad pekelnou smolu
černá duše ze plápolu
vzlétne v světla paprscích!

XX.

S plamenným tak pravil okem,
odešel pak vážným krokem,
skřípły dvéře, deště tokem
okna zněla, sténal krov.

Dlouhé ticho; v trapném snění
Don Juan a v zamyšlení
seděl, v žilách ohně vření,
v mozku led a v údech kov,
seděl sám jak přelud pouhý,
bez myšlénky, citu, touhy,
bez povzdechu, beze slov.

XXI.

Přejel rukou ledné čelo.
»Konec písně,« s rtů mu sjelo,
»Slyšíš, hochu Leporello?«
Ale darmo; u dveří
chudák dávno mrtev leží,
stružkou z boku krev mu běží,
podleh' ráně, kterou v řeži
zapomněl dát soupeři.
Don Juan tu smuten stojí:
»Konec písně, konec boji,
sám to člověk nevěří!

XXII.

Věrně za mnou v hony, spády,
kavalkady, maskarady
dobrý hoch ten kráčel všady,
teď je náhle — němý host.
Mnoho žvástal při konvici,
loutnu hrával při měsíci,
mnohou líbal krasavici,
rval se, pral se, smál se dost.
Povzdech dlouhý, úsměv krátký,
v strouze za hřbitova vrátky —
holá čelist, bílá kost!

XXIII.

Avšak nechci věšet hlavu
v dum a smutku kalném splavu,
abych v posled pro zábavu,
jak mi pater poradil,
dal se ještě na modlení.
Vari, dumo! Vari, snění!
Ještě pohár můj se pění,
žár můj ten mnich neschladil!
Co mi života je cena?
Odfouknutá s číše pěna!«
Dopil a se posadil.

XXIV.

A zas klesl zvolna v dumy,
naslouchal, jak liják šumí,
bouře hluk se v dálce tlumí,
však tu náhle — pozor, slyš,
ve zdi temně šustí cosi,
jako vítr ve rákosí,
jak by v chodbě šeptal kdosi;
je to vítr přec neb myš?
Nyní jsou to kroky zjevné,
vzdušné, lehké, ale pevné,
a jdou ustavičně blíž.

XXV.

Pro mne jdou — tak myslil sobě —
v této nízké, šeré kobě
bídně zhynu avšak v hrobě
lhostejné již vše to jest.

Co je na tom, já žil přece,
z všedností jsem vylít' klece,
hrdou hlavu nes' i plece,
zdeptal předsudek i čest!
Život postihnul jsem v jádru,
ku dívčímu skloněn ňadru
vzpjal jsem skrán do věčných hvězd!

XXVI.

Aj, Madonny pod obrazem
v koutě stěna padá na zem,
a tam otvor zeje rázem:
jak má zraku uvěřit?
V pološeru, polojase
dívčí tvář v něm usmívá se,
oko tone v černé řase,
čelo spíná cetek třpyt,
ve živůtku pestrém plná
zachvívá se ňader vlna,
v ústech bílých zoubků kmit.

XXVII.

V této otevřené stěně
chvíli stojí udiveně.
Don Juan vstal neprodleně.
»Pekla dřív, teď z ráje zjev,
vítej, kdo jsi? Přelud pouhý?
Jak tě zdobí světla prouhy,
řek' bych, vtělení mé touhy
že jsi, nejkrásnější z děv!
Don Juan jsem, na smrt čekám,
z ruky tvé bych vzal ji, klekám,
v tom však slyším žíti zpěv.

XXVIII.

Ten, jenž v hvězdách světy bloudí,
z bytosti tvé teď se proudí,
cítím, v něm Bůh světy soudí;
co je život, láska je!
Na dně moře, v listí stromů,
v hrdle ptáka, v řevu hromu,
v kapce krve, ve atomu
v novou vesnu roztaje,
život stálý, život věčný,
přechod, rozvoj nekonečný —
pojď, unes mne do ráje!«

XXIX.

Dívka již mu v klíně sedí,
udivena k němu hledí,
usmívá se, slova nedí,
růže polorozvitá.
Myslí si, co as to praví
hezký hoch ten kadeřavý?
Zdá se, kavalír to pravý.
Úsměvem jí prokmitá
cosi jako nedůvěra.
»Kdo jsi, děvče, čí jsi dcera?«
— Jmenuji se Pachita.

XXX.

Kolébá ji na svém klínu.
»Co děláš v zdí těchto stínu?«
— Do kláštera zeleninu
vozí otec, zahradník.
Každý kout znám v domě tady,

vše jsem proslídila všady,
tajnou chodbou ze zahrady
přijít sem lze v okamžik;
vítr vozík nenadále
zvrh' mi, liják hnal mne dále.
a tak až sem krok můj vnik'.

XXXI.

V tom však polekaná zřela
mrtvého v tmě Leporella,
ňadra se jí bouřně chvěla.
Don Juan ji k sobě tisk',
tlouci její srdce cítil,
jak ji v náručí své chytil,
plamen se mu krví řítil,
v oku jeho divě blysk'.
»Nelekej se, drahé děcko!«
Pak jí vypravoval všecko,
při tom víc ji k sobě tisk'.

XXXII.

Polekaná k němu ona
zřela, tmavá růže vonná,
posud ryzí bezúhonná,
jako jitra paprslek;
ruce její jen se třásly,
její oči v slzách hasly,
co se jeho na ní pásly,
pijíce té krásy vděk,
plná ňadra, život štíhlý,
útlé ruce, jež se zdvihly
nad červený živůtek.

XXXIII.

Prchni se mnou okamžitě,
řeklo náhle sladké dítě,
— prchni se mnou, ale hbitě,
cestu dál v les dobře znám,
půjdem spolu hvozdy, nocí,
dovedu tě k svému otci!
Nemohla svou bolest zmoci.
— Ne, ty řekneš mu to sám,
já bych umřela, věř, strachem!
A již líčko žhoucím nachem
tiskla v jeho tváře plam.

XXXIV.

— Prchnem, budem spolu žíti,
z jedné číše štěstí píti,
otrokyní tvou chci býti,
ty mne neopustíš, viď?
Znám tě ovšem podle jména,
chvím se před tebou co žena.
Mlčíš, malá jest má cena,
chatrná mých vděku síť!
Oklameš mne jako jiné,
zlomíš srdce mé, až zhyne,
ale chyť je přece, chyť!

XXXV.

Nechceš-li mně dát svou lásku,
chladnosti své strhni masku,
nedávej svůj život v sázku,
můžeš-li, jen sebe spas! —
Takto vzdychá, takto prosí

v očích plno sladké rosy
jako květ, jenž v lůně nosí,
měsíci, tvůj vlídný jas!
— Prchni, prchni, prchni se mnou!
Don Juan však v dumu temnou
stopen neslyšel ten hlas.

XXXVI.

Zmatená a bez naděje
ruce spíná a se chvěje;
oknem vlídný měsíc leje
dřímotný svůj, sladký lesk
Přešla bouře černošatá,
teplá letní noc dál chvátá,
roucho jedna hvězda zlatá,
stíny jeden třpyt a blesk!
Jasmín voní, dýcha růže,
slavík ptá se, jak jen může
ňadrem člověka chvět stesk?

XXXVII.

— Než svit jitra vzplane žhavý.
Pachita zas v slzách praví:
— zabijou tě, ve hrob tmavý
klesneš, mužné síly vzor;
zachraň se žij! Ručejemi
slz tě prosím! — Ale němý
Don Juan jen patřil k zemi,
v očích starý, pevný vzdor.
— Zachraň se, hle zora svítí,
hleď, jak její řízou nítí
se již v dálce vršky hor!

XXXVIII.

Don Juan kles' na kolena,
divná s ním se stala změna.
»Ty jsi anděl a ne žena,
před tebou já dítě jsem!
Pachito, mne bolest mučí,
láska dřív mi byla žlučí,
tak že mojim ve náručí
vadly ženy mojím 'rtem.
Tebou spasen trhám masku
sobectví a věřím v lásku,
nuže, čistou mou ji vem!

XXXIX.

Jako bělmo s mojich zraků
padá to, zář šlehá z mraku,
a můj život roven vraku
navrací se ve přístav.
Ty, víš, že bych tebe zdeptal
jako vždy, že bych se neptal
po tvém srdci, a přec šeptal
mi tvůj ret: ó budiž zdráv!
Věčná lásko, kde jsou břehy
tvojí síly, tvojí něhy?
Spusť na hlavu mou svůj splav!«

XL.

Takto volal a štkal, prudce
v nekonečné, sladké muce
líbal její malé ruce,
zoufalý jí k nohám pad'.
— Nuže, prchněm, děla zase,

naděje svit v jejím hlase
chvěl se, — prchněm, v krátkém čase
bude jitro okny plát.
Ještě čas je, volná cesta!
»Pachito, ať Bůh mne trestá,
konec písně, půjdu spat!

XLI.

Konec písně, přijmi díky,
polibkem tvé zamknu rtíky,
ale nech ty chodbou křiky,
nech ty kroky, ať jdou blíž! —
Ať jak pýr mne pomsta smete,
tebe, čistý nebes květe,
nedotknu se, dlouholeté
viny nesu hroznou tíž,
nebi dík, že v konec pouti
lásce v tvář smím nahlédnouti,
na tom dost, nechť přijdou již!

XLII.

Sladké dítě — v tobě pravá
zasvitla mi láska žhavá,
velká, silná, obětavá,
v které slyším píseň sfer.
Ještě jedno políbení
a nechť přijde rozloučení;
co mi všechen shon a snění,
žití jas a bolu šer?
Tak — teď prchni, dítě, sama,
skončeno jest žití drama,
teď ať přijde komandér!«

XLIII.

Jitra svit se v jizbu dere,
v chodbě posupné a šeré
příšerné zní »miserere«
jak zpěv duchů blíž a blíž —
Násilím ji tlačil zpátky.
Ještě jeden pohled krátký,
ještě jeden pohled sladký,
stěna sjela zpět v svou výš. —
Sám byl — rozlétly se dvéře,
průvod mnichů stál tam v šeře,
první nesl velký kříž.

XLIV.

Život lidský — zněla píseň —
jeden hon a jedna tíseň,
před ním nic a za ním plíseň,
jeho vznik a cíl je stín.
Třikrát svatý, třikrát blahý,
kdo opustil dětství prahy,
nepotřísniv duši záhy
stopou hříchu, stopou vin;
hůř, kdo bojovati musí —
pancíř víry pukne v kusy
peklo otvírá svůj klín.

XLV.

Ničím nesmíří se vina.
Strašná pomsta Hospodina
zdánlivě je pouze líná,
náhle však se vyřítí,
zváží ctnosti, zváží časy,

blesk a vichr osedlá si
a pak slaví svoje kvasy,
jako vichr v rokytí
láme třtiny, klasy drtí,
žene oběť v náruč smrti.
Neslyšel's ji zahřmíti?

XLVI.

V toto lkání, v tyto steny,
jimiž zněly koby stěny,
vzpřímen, hrdý, neskloněný
Don Juan jak vždycky stál.
Ztichl zpěv o vině, hříchu
ve příšerném kole mnichu,
zvonů rány zněly v tichu,
chodbou zněly dál a dál.
Jeden mnich nes' kalich zlatý,
podal mu jej, vrchovatý
divným mokem vřel a plál.

XLVII.

Hrdě Don Juan jej chopil,
k jeho dnu zrak sotva stopil,
s úsměvem jej rázem dopil.
»Jděte, zachoval jsem čest!«
— Smrtelně hřích duši raní,
zazněl zpěv, leč smilování
k hříšníku se vždycky sklání —
»Ticho! Vím, co láska jest!«
zahřměl v sbor jich, však v té chvíli
smrti šer se v zrak mu chýlí,
v ňadra hněvně ryje pěst.

XLVIII.

»Pachito, (jen šepce tiše)
co jsem pil z té kleté číše,
životem zpět na mne dýše.
Co s tou rakví? — nemám strach...
Zpátky!« — Darmo, těžké tělo
jednou ranou k zemi sjelo.
Requiescat! jizbou znělo,
tělo popel jest a prach!
Utichla druž mnichů šerá,
však u sochy komandéra
klečel opat v modlitbách.

III.

Z KARNEVALU LÁSKY.

Panu H. ryt. Schurdovi.

(1886—1888.)

I.

Lásko, květe z rajských luhů,
čistá, bílá holubice,
postřelená egoismem,
věru nevím, božská lásko,
s čím bych tebe srovnat měl!

Básníci dost nakroužili
metafor ke tvojí chvále·
plny jsou již poetiky,
není místa v památnících
u slečinek z ústavů.

S tancem tebe musím srovnat,
lásko, dítě rajských niv!

Nejdříve cit probuzený
lyrickým kol krokem těká
nesměle a ostýchavě,
stoupá, šoupá se a houpá —
valčík je to idyllický,
plný kouzla puvabů.

*

Potom lásky sladké duo,
roztoužené, rozvlněné,
objímání, proplítání,
poklony a pukrlata,
vyhýbání, nadbíhání —
věčně dvorný menuet.

Náhle divá kavalkada,
vlasy bez pout letí větrem,
ňadra v divém rozvlnění,
lítají kol stužky, krajky,
květy s ňader, květy s hlavy,
zdeptáno vše na parketách,
někdy také srdce při tom —
kvapík je to šílený.

Ticho — brzy klesnou ruce.
Jde to zvolna, zvolna, zvolna,
v zraku již to chabě hoří,
v ňadrech tluče jako ptáče,
tikající v pozdní večer
krok za krokem, stín za stínem.

Co však na tom, vzhůru, lásko,
zatančme si sousedskou!

II.

Znáš tu pověst? — V oné noci
nejkrásnější, nejvonnější,
jaká dána jednou v žití
smrtelníkům, v noci lásky
probudil se Šalomon.

S ňader krásných svezl hlavu,
s ňader Balkis, které před tím
při poháru v zvuku citer
těžké dával hádanky.

Podivná noc, čaruplná!
Každá hvězda byla sluncem,
každý kvítek kaditelnou,
měsíc hořel jak štít zlatý,
rosa v trávě jako perly
a papoušci mezi listím
tancující plameny!

V tu noc lásky, v tu noc štěstí,
hlubokou jak ňadra Balkis,
vonnou jako vlasy její,
sladkou jako její tělo,
nadán náhle věštím duchem
do dálky zřel Šalomon.

A tu viděl v tmavé dálce,
anděl kterak letí s nebe.
hlavu v hvězdách, nohy v moři,
obrovitý, divolesklý,
třtinu kterak drží v ruce
a tu třtinu do vln klade,
hučících a vírných do vln:
na tu třtinu sůl se chytá,
písku zrní, řasa mořská,
z třtiny povstává již výspa
zvolna, ale bezpečně.

Co to děláš, Gabrieli?
Šalomon se táže v dálku.

A tu dálkou nedozírnou
přes moře a hory, doly,
přes propasti zívající
hromem anděl hovoří:

Konám pomstu Hospodina,
jenž moc urval z tvojí ruky,
východ jenž chce plný hříchu
pro vždy západu dát v podnož,
z této třtiny výspa vzroste,
na níž bude státi Řím!

Talmudská ta povídačka
napadla mi včera v noci.
V loktech lásky blahem zpiti
sníme šťastni, zatím osud
děsné drama chystá nám!

Talmudská ta povídačka
zkazila mi blaho lásky,
mrzut díval jsem se okny
na sníh tiše padající,
na kostlivce starých stromů
a na hustou, šedou mlhu,
z které plály jako slzy
tmavorudé, krvorudé
blíkající svítilny!

III.

Dozněla již hudba v sále,
došustil již lesklý hedváb,
lustr již již dokmitává,
prázdno děsné kolem zeje;

pouze tamo z háje palem,
oleandrů, rhododendru
svítí v nahé, božské kráse
nesmrtelná Venuše!

Zbyl jsem tu a k ní tak mluvím:

Jak jsi šťastná, paní světa!
Čím ti každá změna času,
problemy a theorie?
Záříš stále v božské kráse
nad pleše i nad paruky,
nad vycpané ňader vděky,
nad krajky a fraky hoříš,
jak bys včera z pěny moře
vyhoupla se zázračná!

Čníš tu posud jako druhdy,
Hellas když ti pletla věnce,
a zvěst lásky sladká létla
od Lesbu až do Palmyry,
až za sloupy Herakla!

Říše tvá je nesmrtelná,
od moře jde k moři, hvězdy
objímá i pouští prostor,
každé ňadro je tvým chrámem,
každé srdce je tvuj oltář,
vláda tvá je bez konce!

Před chvílí dva v tomto hajku,
radost v očích, plamen v tváři

před tebou, ó paní světa,
v bouřné touze vyznali si
sladké svoje tajemství!

Bohyně však odpovídá,
kroutí svojí krásnou hlavou:
Mýlíš se, můj dobrý hochu,
snílek jsi a blázínek!
Hynu stejně, jak vše hyne.
Ti dva, o kterých jsi blouznil,
docela se nemilují:
dceruška to pana rady,
jenž je chefem v kanceláři,
kde ten mladík, koncipient,
udělat chce karieru.

Odpovídám: Odpusť, paní,
však jsem viděl tímto zrakem,
že jí do ruky tisk' papír,
jistě vzletnou báseň lásky,
touhy svojí vyznání.

Mýlíš se, můj dobrý hochu,
odpovídá paní světa,
vstupenka to na kluziště
klubu, kterého je členem,
sejdou se tam zítra zase
pod matinky dozorem.

Při tom zívla paní světa,
zatřásla se na podstavci,
nebo mráz jí přejel záda,
upadla pak v dumy zas!

IV.

Co má vonný, letní večer,
co má lásky na svědomí!
Stromů ševel, jaká hudba!
Vůně květů, jaká něha!
Měsíc, jaké pokušení!
Píseň ptáků, jaký ples!

Rozum tady malomocný,
směšný je a bídný pedant,
rozvahy jenž okuláry
ztratí v prvním keři růží,
který se mu žhavým dechem
sálající, hárající
v cestu právě namane.

Svědomí je stará sova,
vyletí, však luny světlem
ozářena, zrak hned ztrácí
a se vrací v doupě mozku,
prchá, za ní divá havěť
rozmaru a vtipů letí,
hlučně se jí vysmívá.

Povinnost je starý liktor,
jemuž do hrozících fascí,
následků a výstrah směšných,
humor hravý, neposedný,
místo seker křivdy mstících
oslích uší nastrká.

Rozpaky? — V tom slavík zpívá,
ulítnou jak šedé můry.
Výčitky? — Tam vrzlo okno,
zmizí jako zlaté mouchy
Nesmělost! — Tam kyne ručka,
splývá na stín podél cesty.
Zmizel svět a vládne láska
veliká a všeobsáhlá,
bezedná a plná hvězd.

Věru, co má letní večer,
co má lásky na svědomí!
Stromů ševel, jaká hudba!
Vůně květů, jaká něha!
Měsíc, jaké pokušení!
Píseň ptáků, jaký ples!

V.

Snil jsem. Nevím, kde jsem stanul
v době práce, vědy, umu,
důmyslu a industrie,
v jakéms velkém museu.

Divné věci byly kolem,
rarity a podivnůstky
zašlých dob těch idyllických,
kdy byl člověk člověkem.

Jiní lidé jiných krojů
chodili kol, nemluvili,
pouze jiskrou elektrickou
vespolek se chápali.

Přede mnou tu na podstavci
malý kostroun stál a žlutý,
lebka velká skláněla se
jak pod tíží myšlenek.

Prsa vpadlá, tílko suché,
špatně živen byl ten chlapík,
ale v ňadrech cos mu hrálo
jako modrý plamínek.

Ký to kultury je zbytek?
ptám se. Hlídač sálu neví,
pro kustoda honem běží,
otevíra katalog.

Přijde kustos, stařec vážný,
vládní rada, samé řády,
dívá se, a kroutí hlavou
a pak praví: Pane muj,

Račte, prosím, odpustiti,
nejnovější akvisice
není posud v katalogu —
je to básník lyrický!

VI.

Pověst dí, že v smutných nocích,
kdy lká vítr a déšť v okna
bubnuje jak bubny k pohřbu,
ženám plavců, bdícím v pláči,
zjevují se utopení
muži, bratři, přátelé.

Lásko, ty jsi ono moře!
Z tebe rovněž vystupují
před mou duši, sirou vdovu,
truchlící a ustrašenou,
matné stíny utopenců̊v,
již v tvých vlnách zhynuli.

Dobří plavci, hodní plavci,
bohatýři, však co naplat;
velké moře stopilo je
bez otázky v hloubku svou.

Aj, tu jeden drnká v loutnu
serenady, kanzonetty,
znám tě, znám tě, ty's ten panoš,
který svedl tichou Piu,
až ji střemhlav shodil tyran
s věže chmurné cimbuří.

A tam druhý v řeckém plášti,
voda kape jemu s roucha
záhybů, změť škeblí, trávy
v kadeřavých sedí vlasech;
buď mou písní pozdravený,
statný plavče Leandře!

Krvavou tam opět dýku
utírá o pláště okraj
Francesky druh unavený
stálým, vírným letem v pekle,
smutné oko ke mně zvedá,
v němž plá němá výčitka.

Jiný, znám ho dobře taky,
učený mnich nad prelaty,
nad biskupy — v moři lásky
špatný plavec Abelard.

Tasso, Jusuf, Ovid, Dante,
Romeo, Faust, Manfred, Werther,
reci písně, reci báje,
a z nich jeden gigantický
lásce ve tvář — rána pěstí,
Bohu ve tvář — věčný výsměch,
nad bohy a bohatýry
největší všech — Don Juan!

A ty stíny rostou stále,
vidím v nich tvář mnohou známou,
bledou, smutnou, které slzy
chlebem byly, bolest ložem,
jed neb dýka vykoupením,
jest jich víc a víc a víc!

Lásko, podivné ty moře,
vezmi zpět zas mrtvé svoje!
Darmo! jest jich stále více,
legiony, miliony,
skoro lidstva polovice
tísní se tu v jizbě mé,

A ty slzy a ty vzdechy
a ty kletby a to lkání,
věru moři podobá se,
když je zdouvá náhlý příboj
a když v struny bouře sahá
chladný vítr podzimní.

VII.

Lásko! Kdo tvým chodí lesem,
třeba, by měl na svých nohou
trojí dobře okované
z pevné kůže podešve.

Lásko! Kdo tvým pluje mořem,
třeba, by měl pevná vesla
z tuhých snětí zdravých sosen,
okovaná na koncích.

Lásko! Kdo tvým lítá nebem,
nesmí míti přilepená
lepenková křídla voskem
Ikarus jak ubohý!

V posled, co jsou platny boty,
a co vesla a co křídla,
bez obrazů líp je mluvit
v prosaickém století.

Třeba míti silné nohy,
silné paže, dobré plíce,
ne na zádech, ale hbitá
křídla nésti na patách,

Bys, když dívka oklame tě,
mohl jak lusk mladý, zdravý,
v pohádce jak obr prchnout
na sedm — ne, na sto mil!

VIII.

Jak Faust druhdy při kahanci
s bible překladem se hmoždil,
nežli z pudla zjevil se mu
otec negace vší, Satan,
jak se trudil, překládaje:
»Na počátku bylo slovo«,
nikoli ne, »dumysl« byl,
a pak zas to brkem preškrt'
rozkousaným, rozskřípaným,
utíraje pot si s čela
omaštěným rukávem;
a zas mačkal svoje spánky,
kroutil se a v potu tváře
napsal: »Nejdřív byla síla«,
prst pak opřel proti hlavě,
lampu utřel prskající
a pak znova s vážnou lící
přetrh' prázdné slovo »síla«
a jak druhdy Archimedes,
(který vyběh' nahý z lázně
a jak blázen po ulicích
běhal křiče: Eureka!)
radostí jsa divou zpitý
napsal místo »slova« — »čin«:

Tak já sedím ve své jizbě
při kahanci doutnajícím,
nečtu bibli, pouze rovnám
sladkomřivé, nyvé, snivé
první lásky dopisy.

A tu cítím, jaký blázen,
jaký nedouk byl Faustus
a jak velký věštec lásky,
z Pathmu Jan, byl v lásce děcko
nezkušené, nepraktické,
když si myslil na počátku,
že jen v světě bylo slovo.
Na počátku, moji drazí,
byla pouze, pouze láska,
z té však teprv slovo vzniklo,
cukrování, horování,
v té však skryta byla síla
k bojování, odříkání,
z té se prýštil smělý skutek:
objímání, celování
a živůtku rozpínání
a všecko to ostatní.

Proto škrtnu v bibli klidně
prázdné »slovo« a čtu: Láska.

IX.

Galantnosti velké vzory,
způsobů a zdvořilosti
zachovaly chabým vnukům
starodávné kroniky.

Vnukům podlým, kteří sotva
zaklepou na bránu srdce,
po dukátech již se ptají,
talonech a kuponech.

Znám je španělský ten Sancho,
který z lázně svojí dámy
všecku vodu blažen vypil
ve střevíčku růžovém.

Znám je statečný náš Bivoj,
který Kaši na Vyšehrad
na mohutných přines' plecích
divou svini za uši.

Dvornosti vzor též byl Herkul,
který na lví sedě kůži
předl, při čemž pošilhával
k ňadrům luzné Omfaly.

Avšak rovné, ano větší
reky lásky naše doba
pomlouvaná, prosaická,
tajně chová v lůně svém.

Co jsem viděl, vypravuji:
Milenci šli spolu večer,
v svitu lamp šli po ulici
v sladkobolném hovoru.

Náhle on se odtrh' od ní.
»Proč mi prcháš,« děla ona,
»daleko mám ještě domů,
město pusté kolem kol.

Nemohu přec jíti sama
ulicemi o půl noci,
galantní by věru bylo,
k vratům až mne provodit.«

On však na to: »Moje drahá,
pohleď na zem, uznáš sama,
jak jdem spolu vedle sebe,
nesmím přec tvůj šlapat stín.

Myslím, že to bolí tebe,
nemohu, mně srdce puká!«
A již zmizel ve postranní
temné, úzké uličce.

Nebyl to vzor galantnosti?
Věru, Sancho, ani Herkul,
ani Bivoj v této ctnosti
nepřišli tak daleko!

X.

Chmurné, smutné bylo nebe,
ale vzduchem tucha jara
táhla s fialkovou vůní,
ob čas kapka spadla s mračen
v bláto zcela kostrbaté,
úzké, stmělé uličky.

Šel jsem domů, nevím odkud,
zamyšlen a v špatné míře,
nuda hlodala mi v duši,
prázdno zívalo mi v srdci.
Šel jsem v dumách, náhle hlavu
vztyčil jsem, mne vzbudil ze snů
jak stříbrné, jasné zvonky
rozpustilý dívčí smích.

A po dlažbě kostrbaté
jak dvě víly jen se mihla
děvčátka dvě; rusovlasá
jedna byla, černobrvá
zase druhá, v lehkých šatech
domácích a bylo vidět,
jak si v chvatu přehodily
přes ramena pěkně tkaný
z pestré vlny šáteček.

Mihly se jak v snu; jich smíchem
ulička se vyjasnila
a já zaslech' tato slova:
— Jak že, je tam bratránek?

Pravila to zlatovláska,
černobrvá na to smíchy
za boky se popadajíc
děla: Ano, u vrat čeká,
zatím druhými co dveřmi
my jsme prchly obě dvě.

— Návštěva ta platí tobě!
— Prosím, ne, však tobě platí!
— Ať si čeká! — Hleď, jak prší!
A zas nový, sladký smích.

Zmizely mi, avšak s nimi
zmizela má nuda všecka,
omrzelost, nerozhodnost
a já viděl stále v duchu,
co déšť hustěj' k zemi splýval,
uličku tu kostrbatou,

*

před vraty kde smutně stojí
pod svítilnou blikající
plný touhy, vzdychající,
ubohý ten bratránek.

A jak zlatých včelek povyk,
jaro když tu, v sluch mi zvonil
s fialkovou vůní svěží,
Mladosti, tvůj luzný smích!

IV.

HRSŤ KAMEJÍ.

K. B. Mádlovi.

Vstupní.

Já nachytal v síť pouhé nápady,
však sotva verš se dotknul křídel jich,
ty mračily se v těžké záhady,
těch zvonil jizbou dovádivý smích.
Myšlenek třísky, tvůrčí dílny trosky,
kéž vzorů vašich svit vás zjasní božský!

Amor — světlonoš.

U hollandského zřel jsem peněžníka
tu sošku, nesla kahan v pravici
a v jizbu, kam jen sporé světlo vniká,
jas rozlévala dvojí, zářící:
Ten jeden z kahánce mu na stůl tek';
z linií tílka božský paprsek
se druhý linul jako hudba tichá,
co suchá duše jen se usmívala
a kupony své klidně počítala.
Hrám lásky zvyklé jen a rozkoši
viz, dítě božské, co svět pustoší,
kde Syrinx nymf? Teď pouze světa pýcha
jsou peníze, jež scvrklá duše strží,
k jichž součtu Amor sám pak svícen drží.

Spící Dyonis.

Po orgii ve chladu myrty stinné
jej nechte, ať si odpočine!
až lad a souzvuk, kterým dýše
to čarokrásné tělo jeho,
se vrátí v duši ztýraného!
Ó sečkejte jen chvíli,
již mír se v hruď mu chýlí,
již usmívá se tiše...

Fresky Pompejánské.

Dob zašlých skromní svědci! Ale přeci
dost výmluvní, jak duši dojímáte!
Kde Olympičtí, nymfy a kde reci,
kde věštců žár a zanícení svaté?
Rci, kde je míza kypící a živná,
jež z Homérovy proudí epopeje?
Jen Hermafrodit, sám otázka divná,
se divně při své toilettě směje.

Venuše Kallipygos.

I bohům trochu koketnosti sluší.
Sem pohleď, mravokárče zachmuřený:
to luzné tělo ukrývá též duši,
taj krásy oživuje tělo ženy,
té věčné krásy, která vilnost kruší,
že badavý duch i v ní božství tuší.

Spoutaný Amor

Ten že je spoutaný? To věru nevěřím!
Dva právě milenci šli hvozdu zášeřím
a motýlů dvou let jim nad hlavou se nes';
dva ptáci zpívali, až rozlehal se les!
Ty růže, jimiž spjat, mu clonou byly,
zkad ještě lépe po vesmíru střílí.

Adonis Vatikánský.*)

Ne souzvuk údů tvých, ne krása hlavy,
víc láká mne, co podstavec tvůj praví:
Štědrostí papežovou v zářném květu
své gracie ty's zachován byl světu.
Jak nezamyslit se nad dobou šťastnou,
kdy papežové rukou, jež se chvěla,
ze rmutu minulosti hlavu krásnou
a torsa zvedali a nahá těla
cítíce, božství skryté za oblaky
že stálo tenkrát ryzí před jich zraky!

*) Adonis tento má nápis: Munificentia Pii VI. P. M.

Herakles s růží.

Ký nápad divný v dlaň mu dáti růži!
Hle, kterak patří na ni rozpačitě!
On, potvor zhoubce, před růží je dítě.
Strach neobvyklý ňadra jemu úží
a k zemi klesá kyj mu se lví kůží...
Ó jaký div, zří v růži zářící
rty Omfaly tam plné, bující!

Letící Merkur.

Hle, těla vzruch a svalů napjetí,
vše praví ti, že s milou chvátá zvěstí.
Co nese as, zda ženy objetí,
či výzev k hodům, radost, ples a štěstí?
Ten blaha okamžik zde zachycen
v té štíhlé postavě, jež zářic letí:
žel, štěstí prchavější nežli sen
lze pro vždy pouze takto zadržeti!

Torso Amora.

Té krásy snivé! — Souzvuk, něha, klid!
Ó třikrát žel, že torso lze jen zřít!
Kyn bohů čtu v tom s myslí rozechvělou:
Kdo lásku viděl, prožil, objal celou?

Silén s měchem.

Má dost a sotva že se potácí
a ještě měch svůj na rub obrací,
zda kapka zprahlým retům skane ještě?
A tak je při tom směšný, ubožák,
vše dělá naopak,
a vína tekou mimo celé deště.

Ikarus.

Jak řítí se! — Pád velký jako vzlet!
Kam směřoval, tam toužil básník mnohý,
výš ku Olympu prahu, mezi bohy,
leč křídla nestačila — spadl zpět.
Ó kéž by aspoň, letě do nebes,
jak já, každičký básník kles'
tak měkkých, sladkých ňader na samet!

Hoch trn z nohy si vytahující.

Jak s pohodou a v luzném hlavy sklonu
si vytahuje zarytý trn z nohy!
Tím dětským tělem táhne souzvuk tónů,
že snadno bys jej řadil mezi bohy.
Hoch šťastný bolest svou necítí posud
a hračkou jest mu trn si vytáhnouti.
Huř bude jednou, až jej zraní Osud,
až Láska hruď mu protkne žití v pouti.
Ó hochu, její trní z ňader muže
smrt jediná pak vytáhnouti může!

Gracie.

Bozi! V jakém rychlém tanci krása jejich přelétá!
Nedivím se, jestli stále takto vířil jejich rej,
Hélia co paprsk zlatý ozářil jim obličej,
Gracie že v době naší odletěly se světa!

Šíp Amorův.

(Kolem nápis.)

Kam chci, tam bodnu, více nebo méně,
Mne rozmar vede, ale rána moje
cit nítí hluboký a žalné boje,
z nichž v muži rozkoš, život vzniká v ženč
a něha vzpomínky a blaho touhy.
Tak, básníku, když třeba rozmar pouhý
se tobě látkou hravé písně stane —
kéž celý ideal tvůj přec v ní vzplane!

Hóry.

Vždy v tanci ubíháme s jarým plesem,
a jaký div, my nevíme, co nesem!
přes kmeta šediny a děcka vlásky,
skrz hněvu výkřiky a píseň lásky
jdem stejně růže na hlavách — a hloží,
to jistě vždycky člověk sám tam vloží.

V.

MODERNÍ IDYLLY.

Panu Františku Ruthovi.

Studie taneční.

I.

Tanec dětí

Na rozkvetlém palouku
v pestrém, dlouhém oblouku
tančí malé děti.
Hudbou jest jim vlastní smích
a šum stromů ztemnělých!
jako duha kotouč jich
v svěží trávě letí.

II.

Tanec milujících.

V jakém víru stíhají se v tanci páry!
Ten její šat, jak utkán z lehké páry,
ten vlhký zrak a na ňadrech ta růže . . .
Jen v tanci tak ji k sobě tisknout může;
jak tančil by! Co noc mu a co ráno!
Jak tančil by, až vytančil by »ano«.
Tak v tanci žitím též ji provázeti!

A lustr, hudba, sál, vše kol s ním letí . . .

III.

Tanec snoubenců.

S tlukoucím srdcem, myrty květ v hlavě
ona se směje, on přehlíží dámy;
nevidí známé v hlučné té vřavě,
plesem jsou jedině pro sebe sami!

IV.

Myšlenky blaseovaných.

Tak z generace v generaci stejně
to chodí, tanec věru čarodějně
se mladých myslí divem dotýká,
jim brány ráje odmyká.
Však co je nám
těch světel plam?
Ty nahé šíje, ve vlasech ten květ?
Ty brillianty na skráni?
Nás nudí i kvapíku běsný let
a celý svět,
nám zbylo zívání — jen zívání!

V.

Tanec manželu.

Krok jistý, pružný, v ohni zrak,
muž tančí dvorně s ženou
a každý vzdychne pro sebe
a sotva pohne rtoma:
Tak tančit chtěl bych do nebe!
Proč v skutečnosti tak
to nejde vždy též doma?

VI.

Při sousedské.

S dědečkem do skoku dala se babička.
Divně ten párek kolem se nese.
Makovic starých lysá tak hlavička
ve větru podzimním chvěje se zlehýčka,
ve větru podzimním smutně se třese!
Přec ale oko radostí plane,
přec noha chvěje se v tajemném plese!
Je to, jak poslední zásvit když skane,
skane a zmírá v setmělém lese!

VII.

Epilog básníkův.

Točte se, točte! — Na záhonech
tak vítr tančí a v nebesích světy!
K polibku ústa nítí se v žeh,
a srdce a mozek v plamenech —
Ó, dívky, samy jste květy!

Točte se, točte! — Života číš
se takto jen vesele prázdní!
Tož moudrost světa veškerou slyš:
Číš k retu blíž a děvče v skok výš!
Ať bručí morous: Ten blázní!

Točte se, točte! Radosti tep
ukryt je v tanci, vesmírem proudí.
Ztracen je, kdo byl k radosti slep;
na život, prázdný, bezcenný střep,
kéž aspoň svit její zbloudí!

Idylka masopustní.

»Zde, prosím, čaj a — libo-li — zde máte cigaretu
a vypravujte rychle jen, než k vířivému letu
mne nový tanec zavolá; jsem zadána již! — Nuže?«

On uklonil se s gracií a sednul. Žhavé růže,
jež v líčka snesl tanec jí, ty nenadále zbledly,
jak lístky by si lilií vždy hustěj' k sobě sedly:
a ručka s čajem chvěla se, rty hrály nedočkavě.
Kdo uhodne, co vířilo v té mladé, rusé hlavě!

Pak proti němu usedla.
— Vy znal jste ho? Jak možná!
Cos kmitlo jejím pohledem, jak soucitu zář zbožná.
On: Byl můj přítel nejlepší a vy to sotva víte,
proč zahynul — ne v návalu snad chmury okamžité,
ne v šílenství, leč s rozvahou opustil mládí zlaté,
jak rukavičky po plesu když sobě sundáváte,
neb sklenici jak dopitou když odkládáte stranou,
tak, mechanicky na pohled, on prošel smrti branou. —

Na chvíli zmlk' a díval se do sálu, jenž plál celý,
kde v ruchu, šumu, hovoru se párky procházely
ve krátké, sladké siestě, než nový tanec sláká
je v závratný vír, na rtu smích a v nohách lehkost ptáka.
Co míhaly se kolem nich jak hvězdy tanečnice,
ty jako snivé lilie, ty žhoucí slunečnice,
co hedváb šustil, drahokam se s leskem světel snoubil,
on hlavu schýliv do křesla, se v upomínky hloubil
a ramen sníh a paží lesk a tváře luzný oval
jak hudbu cítil vzdálenou a tiše vypravoval:

*

— Vy dobře víte, od dětství že neměl pevné zdraví,
a k tomu na číš života byl příliš nedočkavý,
a sotva matka zemřela a brzy otec za ní,
sám pánem jmění velkého svých nezavíral dlaní;
tu číš věnčenou růžemi si přihnul v plném doušku,
jak se Saiského obrazu chtěl s žití strhnout roušku.
Jak říkáme, on rychle žil, bez rozmyslu a chvatně.
Já nechci jeho soudcem být a říci: on žil špatně;
vždyť pouze svoje utrácel, byl osamělý k tomu,
a velkou bylo chybou jen, že neměl ženu v domu,
že nemiloval — odpusťte, že opravit se musím,
že nebyl onou milován, tou dívkou s vlasem rusým,
tou dívkou očí kouzelných, z nichž mráz a zima vane;
jen ta jej mohla zachránit . . .

»— Ach, prosím, dál jen, pane!«

— Ba, máte pravdu, rychle dál přes ránu nescelenou.
Čí vinou to, že z oněch byl, již mohou pouze ženou
být vykoupeni? — Chrlil krev, snad tančil příliš — nevím.
Však prosím pozor, nyní vám tajemství jeho zjevím;
byl oběť pouhé náhody, jak v životě to bývá.

Hlas její bázeň tlumila: »Jsem věru žádostiva!«

— Po chorobě své poslední konečně přišel k sobě,
vše slyšel, co se mluvilo, však v také ležel mdlobě,
že nemoh' údy pohnouti, ni víčkem oka; z ticha
tu slyšel, chůva stařičká jak těžce nad ním vzdychá,
co lékař pravil, lhostejný jsa ku jejímu pláči:
Je, paní, ztracen nadobro, co z plic má, sotva stačí
na jeden rok, a věřte mi, že musil bych se mýlit.
Teď možná, že se uzdraví, však proto jen, by schýlit
se mohl později jistě v hrob, má sečteny dny svoje.

Víc neslyšel. Však divoké v něm zaplanuly boje.
Jen jeden rok! Nu, tedy buď! Chce užiti ho zcela;
co posud tropil, hříčka jen to dětská, nyní měla
se rozpoutati bouřlivě ta jeho touha žhavá,
vše vidět, zkusit, prodělat, co srdce a co hlava
muž' pojmout jen a procítit za rok, než smrt jej schvátí;
chtěl skoro Faustu podoben vše znát a svým vše zváti.
I přemýšlel a přemítal a protivy vše vážil,
v rok jeden obsah života on vměstnati se snažil.
A sotva že se uzdravil, dal »s bohem« nám všem tady
a odejel, kam lákaly ho jihu bujné vnady,
žil ve Florenci, v Benátkách a v Paříži a Římě
a všady hojně utrácel; pak v Egyptě byl v zimě,
pak v lázních v létě u moře; počítat nebyl zvyklý,
vždyť rok měl žít jen jediný! Vše choutky, jež v něm vznikly,
ukájel hned a přehojně a rozhazoval všady.

Snad vzduchu náhlá proměna, snad organismus mladý,
snad pobyt dlouhý u moře, jež sobě zamiloval,
tak působily na něho, že sotva pozoroval,
jak v plnou sílu vrací se a k zdraví ztracenému.
Než ku konci se schýlil rok, jenž měl být koncem všemu,
by zcela zdráv, leč spolu též byl hotov s celým jměním.

Jak, hudba k tanci volá vás? Jsem hotov okamžením!

Sem vrátil se, byl masopust a ples tu, jak dnes právě.
Ó, jiná hudba vířila mu v pusté, prázdné hlavě!
Před rokem byl zde boháčem, zde tančil v této síni,
teď chuďas je tu, ovšem zdráv, leč k čemu zdraví nyní?
To dobré takhle dělníkům — nu, nesmějte se přeci! —
on smýšlel tak, jak povídám — pak jiné ještě věci;
zde našel onu provdanou, jež mohla druhdy býti
mu spásy, blaha andělem, kdy chtěl a mohl žíti!

Ji viděl v lesku zářící, ó jak ten hedváb šustil!
On do kola s ní rychle v rej, v rej šílený se pustil,
a byl to let a byl to vír! — Proč odvracíte hlavu?
Já opřen o sloup stranou stál a viděl žhoucí lávu,
jež valila se žilami těch obou tanečníků.
Než obrátil jsem hlavu jen, sál proletěli v mžiku,
a divá hudba kvapíku jim nestačila ani.
Ó, věřte, věřte, cítil jsem v té chvíli, milostpaní,
že vášeň je to nejvyšší, kam člověk dospět může:
to závrať blaha opojná, kde tají se dech úže,
to alleluja smyslů všech, to nervů tanec děsný,
to jásot velké přírody je při návratu Vesny,
to hmoty píseň vítězná, když k životu se hlásí!
Ó, vidím, věřte, posavad ty její rusé vlasy,
jak šlehaly mu v obličej tak neskonale bledý
a přece šťastný v tanci tom, vždyť tančil naposledy!
Pak přived' choti jejímu svou krásnou tanečnici
a zdvořile se poklonil a trpký úsměv v líci
hned odešel — a v tance hluk to ani neslyšeli,
že v parku u zdi — znáte ho ten příšerný kout stmělý,
vy blednete — já pozdě již mu chvátal ku pomoci,
tam padla rána z bambitky. Na sněhu, v tmavé noci
on dohrál drama života, vy řeknete, že bídně,
však pravím vám, jak hrdina že umřel mužně, klidně,
to aspoň pravil obličej a mírné jeho tahy.
To všední případ, věřte, svět naň zapomene záhy;
mně odpusťte, že moje zvěst vám duši rozechvěla
na chvilku malou, ostatně jste sama tomu chtěla,
mně odpusťte, neb vzpomínce se přítel těžko brání.
Jsem hotov, hudba volá vás, váš choť se po vás shání!

Vdova.

I.

Park velký byl, ač místy trochu pustý,
tím divočejší však, neb vlhkost všade
zem pila lačná žíznivými ústy.
Nechť sebe větší slunce žeh, sem klade
se na všecko stín dlouhý, chladný, hustý.

Ó buďte zdráva, hnízda nepočetná!
Ty stará Floro v snětí husté třísni,
ty Faune, jemuž u rtů schází flétna,
a jemuž drozd se vysmívá svou písní,
když jehněd clona zakryje tě květná!

Buď zdráv, ty můstku skoro do rozvalin
se chýlící u staré bažantnice,
teď plný hloží a divokých malin,
kde lítá motýl, šplhá veveřice,
a šepce sítí, kvílí borovice!

Ó kroky v písku, stopy u jeskyně,
nad kterou břečtan s lilkem závoj spřádá,
kde ohlasem zní šepot jako váda,
a krápník slzí zdlouhavě a líně . . .
Ó minulosti, co máš na svém klíně!

Kde druhdy kaktus hořel květů nachem,
tam sprostý pryskyřník jen věnčí meze,
kde zlatochvostý bažant v běhu plachém
se mihnul, špaček do listí se sveze,
neb čejka chochol zvedá, prchá strachem.

II.

I zámek zpust', co zmizela mu paní;
po smrti chotě jakby vyplašena
šla hledat těchy v svět a svému lkání
cíl radostný, však marně, každá změna
jí byla zdrojem nových cest a přání.

Teď vrátila se po desíti letech
v to zpustlé hnízdo, srdce beze lásky,
na líčku mladost ve posledních květech,
kam vryla zima první sled své vrásky.
Však svěžest zbyla jí na bujných retech.

I hbitost v kroku i gracie v tanci
a v ušlechtilém, luzném hlavy sklonu
i plnost forem; snivou eleganci
má celý její zjev, jak ručej tónů
uchvátí duši, jako píseň zvonů,

Když letní večer uhasíná v lese,
když cítíme, že krásný den již hyne,
když na trávě se rosy krůpěj třese,
strom k stromu v stínu v objetí se vine,
a náhle »Ave« zazní v tiši stinné.

A zní, jak hudba tichá ze dna moře,
jak zvěst o zapadlém si bájí městu,
půl plesu je v tom, ale půl též hoře;
to hledá k ráji ztracenému cestu,
to kvílí v stromech a to úpí v klestu.

A listí břízy a jehličí sosny
a rákosí vše zpívá a se chvěje,
nach červánků i luny paprsk rosný,
jež bledá nad stráně se kloní, směje,
vše s těmi zvony pláče, úpí, pěje...

III.

Ji bavívaly nejdřív procházky
tak dlouhé v zpustlém parku za večerů,
u zdroje sedala tu v snětí šeru,
jenž valil se přes lesklé oblázky,
a sama dumala zde beze směru.

A dívala se do koruny stromů,
kde šer se snoubil s tajuplným leskem,
a srdce divným tmělo se jí steskem,
a často vyplašena hukem hromu,
pak sotva suchá dostala se domů.

Rej světlušek též stíhávala v houšti
a padajících miliony hvězd,
jež neznámý kdos jak rakety pouští
do prázdna v pustou dráhu lidských cest;
neb větrů žalnou poslouchala zvěst.

Lip stověkých se vlekla alejemi,
jak fantom bludný s hlavou svislou k zemi;
co myslila, to nevěděla sama,
jen zdálo se, že, co její ret němý,
jí v duši zlé se odehrává drama.

A kruhy dostávala kolem očí
tak pikantní v tom sfingy obličeji!
Když nad fontán se sklonila, tu její
se bledosti smál faun, kol něhož točí
se španělských much vír ve zlatém reji.

IV.

A opět sáhla ku knize a básni,
vás pozdravila znova, luzní snové!
Jak zakleta by byla v zámku, dnové
jí tekly v lektuře na oko šťastní
vždy krásy v lůně chovajíce nové.

Ne staří mistři nesmrtelných zpěvů,
ne Byron, svrchovaný kníže hněvu,
ne Dante s obočím, jež peklo zřelo,
ne Milton ani Göthe — na úlevu
jí pěvců jiných jiné kouzlo pělo;

Těch moderních, těch synů naší doby,
těch nervosních, těch svědků naší mdloby,
těch podrážděných, kterým vše jest všední,
i vzdoru síla, kolébky i hroby;
těch mystiků, již temní, neprůhlední,

Jen dojem jako plachou rybku honí,
jen vůně líčí a jen hudbu píší,
jichž rým jak divná evokace zvoní
fantomů zašlých, kteří nenakloní
se v lásce k žití, kteří pouze dýší

Ve vzduchu prosyceném sladkou plísní,
jenž vzbouzí hmoty tajný život vnitřní,
lesk brokátu a hedvábu šust třísní
po úbělu, mdlý zákmit hvězdy jitřní,
již chtějí každý záchvěv chytit písní:

Těch, kteří v slovu myšlénku již vidí
a barvu, hudbu, života dech, vůni,
již rytmus s rýmem v lehkém tanci řídí,
jak motýlů a much rej na výsluní:
těch, místo slávy již dnes výsměch klidí.

Tu Verlaine sfinx, jež čeká na odvetu.
Tu Tailhade, jehož písní sad je v květu,
pod jehož myrtami je sladké snění,
a Bourget, jako motýl třpytný v letu,
a hořký, jako zrádné políbení.

Tu Jean Morèas s plísní samých hrobů
a Darzens se samými stíny nocí,
a Rimbaud, který banalnost a zlobu
svým veršem deptá v prach a ve porobu,
v jho k němuž obrazy jdou jako k otci.

Tu Vigny, děd všech, který ve mlčení
se halí, jako stoik plný žluči
a hrdý, mramorový v utrpení;
tu Baudelaire, v němž serafinů pění
si klesá s pekel kletbou do náručí;

A císař všech na trůnu nudy němý
tu Mallarmé, jak přelud mezi všemi,
jak Farao do dálky prázdné hledí,
co verše jeho perel ručejemi
se hrnou v noc a zní bez odpovědi.

Ó pěvci ztracení, pějící hluši,
vy umělci bez davů, slávy, zisku!
Vás ona čtla sta ran v krvavé duši
a srdce na perutích orla v trysku,
až stopy její slzí bleskly v písku!

V.

A brzy v koutě pohozena kniha
jest poesie hlucha citů víru,
ji schvátila zas ona stará tíha,
a nikde odpočinku, nikde míru;
a vrátila se zase ku klavíru.

Ji nejvíc lákal starý, dumný Bach,
v té zbožnosti, ač sama nevěřila,
svou duši v azur stápěla a nach,
to bylo jako orlích křídel vzmach,
v tom byla veleba a klid a síla.

Pak Schuman přišel, samý nerv, jenž bolí;
Liszt, vůle železná, jež citů zvonky
se obepíná, thyrs, na jehož holi
se vinou samé hyacintu stonky,
(jak Baudelaire dí, děd satanské školy).

A v posled Wagner, otevřené jezy
to sporných citů, píseň nekonečná
bez cíle, hranic, ocean bez mezí,
jenž rozlévá se nade břehy věčna
a kořenem svým v srdcích lidských vězí.

To Wagner, Wagner, démonický duch,
(jenž má jen jednu chybu — Němcem jesti).
Slyš, Tristan s Isoldou: v jak čarný kruh
tě chytne něha! Jak by mluvil Bůh,
to Parsifal . . . Ó sny, ó touhy, štěstí!

Co chce ta hudba? Řcete odkud prýští,
v ní kvílí duše lidí moderních,
ty aspirace v temný život příští,
v nějž nemůž' věřit rouhavý náš smích,
a onen půvab, kterým láká hřích.

Ó vino, dříve kletbou Eumenid,
teď pikantní jsi pouze pochoutkou,
jíž zostřuje se znova apetit,
jsi absintem, aneb jsi pokroutkou?
Jak sladko dnes je z tvojí číše pít!

To neznámé: Zda věřit nebo ne?
to láká. Bude odměna či trest?
Zda v neznámu tam duše utone,
či motýl vzletne v číši zlatých hvězd?
Ó tušení, kde cíl, kde pravda jest?

Ó mystické ty slovo: Vykoupení!
je třeba vskutku tvojí křestné vody?
Jsou slzy to, je básníků to pění,
ty duší mystické a svaté hody?
Ó zněte tóny v bouřném rozvlnění,

Ó zněte stále, duch tu cosi hádá,
co každé vyhybá se definici,
z vás mystickou si temnou kuklu spřádá;
jak vzletne z ní? Zda cherub jásající
či fantom bledý, bědný, zoufající?

VI.

A piano zas ztichlo jako dříve
a prachem pokryly se stohy not
a samoty zas bodající hrot
jí zrýval nitro bolestné a snivé.
Ji lákaly zas chvíle mlčenlivé.

Tu sedávala dlouho, dlouho v lázni
jak druhdy Anna Odyńcova nahá,
pod sprchou démantů cítila v bázni,
že cizí, chladná ruka po ní sahá,
a čekala, až chodbou kroky zazní.

A byla by se nedivila nic,
by z nenadání povolily dvéře
a vešel, kdo? To nevěděla! V šeře
jen rostly stíny, houstly víc a víc
i dívala se jimi na měsíc.

Nad parkem vycházel ten v bledé kráse
jak démon, který svedl Tamaru,
a slyšela — krok chodbou rozléhá se...
a chvěla se pod vlivem rozmaru
a stála s hrůzou ve měsíčném jase;

A viděla, jak zvolna ze zrcadla
jí naproti tvář jako její kyne,
však bledší trochu, dlouhým hořem svadlá,
pod okem větší kruh a líčka vpadlá,
vše na ní přísné, hrobové a stinné.

A děs ji schvátil, schoulila se zas
a chtěla prchat; z parku staré buky
sem kývaly a z dálky drsný hlas
zněl jelenů, byl říjen; měsíc zhas',
však v srdci jejím rostly nové muky;

A rostly jako moře, moře, moře!
Ach, k čemu žije, krásy svojí slední
nač zbytky žárlivě tak střeží? Ke dni
květ jejich nevzplá, nezrosí je zoře
tvá, lásko! — Vše jest hloupý život všední!

VII.

O kdyby aspoň mrtvém po manželi
jí bylo děcko zbylo — jistě celý
by vyplněn byl její život tím,
vše tužby, snahy, vášně cíl by měly;
tak ale všecko: zbytečnost a dým.

I viděla se často v dumě svojí,
jak nakloněna nad kolébkou stojí,
kde smálo se jak jabloňové poupě
to drahé dítě, chvilku ve snů roji
vše měla, co jí nepřál život skoupě.

Však darmo, slza jejích zřítelnic
v poušť zapadla a hluchou samotu,
svou v zrcadle jen bledší zřela líc
a v srdci nic a v budoucnosti nic . . .
Ó těžko zvykati tu životu!

VIII.

Tak žila a snad žije posavad,
květ v skleníku, jenž marnou touhou svaď
po slunce záři vzpjav se lepších pásů;
zda ovane ji stáří mrazný chlad
a zdeptá zcela její svůdnou krásu?

Zda jako ve moderním klášteru
se pohřbí v zámku svém tak sama, sama?
Zda tichou elegií skončí drama?
Zda citů bouř a vášně nádheru
vylhaným klidem resignace sklamá?

Či banalnější bude konec všemu?
Snad cestující jakýs dobrodruh
se namane a vášní kvas a ruch,
kdy v slabé chvíli neodolá jemu,
ten přírodě jen splatí starý dluh?

A sevšední pak zcela, zcela, v dým
se rozplyne, co v bouřných hřmělo snech,
a s farářem a správcem šedivým
hrát karty bude v dlouhých večerech,
jich trpělivě snášet vrtochy
a babám ze vsi plésti punčochy?

A umře tiše duše vzácná, zbožná
a oplakána? — Inu, vše jest možná!

Otec a syn.

Pozdní letní odpoledne. Z malých vrátek veské fary
s holí v ruce na procházku rychle vyšel farář starý,
pružným krokem změřil náves a se usmál spokojeně,
svahem k lesu ubíral se, jak to míval zvykem denně.
Moh' se usmát, neboť celá ve fáborech stála ves,
z chvoje dlouhé vonné věnce i nejmenší barák nes'
a co vikýř, to byl prapor; silnice kde zabíhala
z polí do vsi, velká brána z chvoje vystavěná stála,
z růží nápis v jejím čele »Vítej nám!« se z dálky stkvěl,
na stožáru v středu nad ní veliký se prapor chvěl,
náves čistě zametena, každý statek jen se svítil.
Zítra přijeti má biskup . . .

Co v svém srdci farář cítil!
Právě tak ves vypadala, bude tomu třicet let,
poprvé když zavítal sem, tenkrát mladý muž — teď kmet.

Třicet roků na té farce v horách jako zahrabán,
jak to prchlo! Jeho život před ním byl jak pustý lán,
stejná práce dnes jak zítra, odříkání, věčný půst,
chuďas v chuďasů žil středu, sobě sousto vyrval z úst,
aby jiné nasytit moh' — ale vše to snášel rád,
kdyby v jeho duši občas nezasyčel skrytý had,
po uznání lačná touha, stále živá ctižádost;
modlitba a rozjímání vlku tomu holá kost.

On chtěl dále, on chtěl výše, Bože, kde jsou jiní před ním! —
on jen stále má se dále plahočiti žitím všedním,
vždyť ten biskup, k vůli němuž celá ves je na nohách,
spolužák byl kdysi jeho — maně k srdci sobě sáh'.
Hlodej, hlodej! zašeptal si. Ještě ke vsi zpátky jednou
podíval se s tváří mračnou, bezvýraznou, skoro lednou.
Tvá to vina, tvá to vina, k sobě zahovořil zticha,
v karieře bránila ti tvrdá hlava tvá a pýcha,
neměl's přátel, a co člověk nahoře je bez známostí?
Hlupáku, byť byl tvůj život soujem apoštolských ctností,
záda musíš ohýbati — ale věru, škoda slov! —
A již k lesu prudkým krokem zamířil dál za hřbitov.

Ale sotva po občině udělal dál pár set kroků,
zastavit se musil opět. Dnes těch dlouhých třicet roků
leželo na jeho duši jako těžká letní chmura,
svědomí jak na zločinci, na spícím jak leží můra.
Třicet roků — celý život, k čemu —? Ovšem, jiným k blahu.
Řekl si to, ale trpkost zableskla v tom z jeho tahů.
Co však na tom, přec to blaží, ví, že milován je všemi.
Všemi? — Možná, nedomyslil, začal holí hrabat v zemi,
jak by chtěl se přesvědčiti, jak je vláhy zapotřebí.
Rozhledl se po krajině, ke vsi zpět a potom k nebi,
bylo jasné. Vydaří se jistě pěkně slavnost zítra,
a had při tom pomyšlení ozval se zas z jeho nitra,
když zřel brány silhuetu, jak se v čistý azur klene.
Možná dost, že spolužák se, dávný přítel, rozpomene
a že uzná jeho snahu, jeho dlouholetou práci.
Neuzná-li, také dobře! Hodil hlavou v resignaci,
ale cítil, jak to pálí: pochovaných třicet let,
v srdci oheň, v duši prázdno a na lebce šedin květ.

Také on měl svoje plány, svoje sny, své ideály,
stejně jako v jiné hrudi jemu zlaté hvězdy plály,

tu zvonila sláva, jméno, úřad, bohatství a čest,
on též cítil věčnou touhu člověkem být, růst a kvést,
a teď konec všemu, z něho podivín je omrzelý,
v koutě hor zde o samotě zapomenul naň svět celý.

Všecka tato tíha roků, všecka tato hořká žluč
sebrala se v jeho duši. Bodej, hade, zuř a muč,
šeptal k sobě, uvidíme, vítěz kdo z nás bude dnes! —

Temný, slavný hukot zavzněl blízko něho; to je les...
Sundal klobouk, přejel šátkem zpocené si čelo v chvat
a chtěl přímo mezi buky na zdař Bůh se hvozdem brát;
ale v chvíli, jak zved' hlavu, zarazil se, ztajil dech,
dvacet kroků před ním kdosi do zelené trávy leh',
neznámý muž v sprostém šatě, otřeném a zevšednělém,
ležel polo opřen o kmen, polo vnořen v trávu čelem,
v dlaních, jak by plakal, vryty spočívaly obě líce,
jakás mapa vedle něho, klobouk a pak rukavice,
kolem krku žlutý šátek otočený ledabylo;
farář viděl pouze čelo, plno velkých vrásek bylo,
zachvěl se a couvnul zpátky, obrátil pak nazpět chůzi,
bledá jeho tvář v té chvíli byla obraz němé hrůzy,
tiše, ale rychle zpátky ku vesnici dal se v spěch.
Jako děsnou ranou hromu z myšlenek byl vzbuzen všech.
Tyto jako polekaní ptáci náhlým výstřelem
rozlétly se a jen jedna zůstala teď pánem v něm,
a ta byla děsná, hrozná, zabrala mu celou duši,
železný jak obruč spjala v své ho kruhy stále užší,
rychle, neobrátiv hlavu, kráčel polem, prošel ves.

Již byl doma, v pokoji svém, zavřel dvéře, v židli kles',
povstal znovu, nepokojně síňku měřil dlouhým krokem,
oknem vyhlíd' občas do vsi plachým, těkajícím okem

a zas váhal, sedl, povstal a zas chůzí pokoj měřil,
pochyboval, hlavou třásl, ale v hloubi duše věřil,
otevřel teď knihu — darmo! Obrátil zas chvatně list,
na hodiny pak se díval, nemoh' psát a nemoh' číst
a jen v lebce bouřilo to jako kladiv sterých spád,
věčný odboj, věčný příboj, pochyb rej a vodopád.

— Snad se mýlím, on to není, neviděl jsem jemu v líc,
takých divných lidí věru světem chodí ještě víc —
Ale postava a šaty — zpátky, upomínko krutá,
a ta mapa vedle v trávě a ta stará šála žlutá . . .
Je to on! — A nitrem kmeta burácel zas plachý děs —
je to on, však, věčný Bože, proč sem přišel zrovna dnes?
Je to možná, dověděl se, že tu bude biskup zítra,
pospíšil si a ten jeho příchod to je léčka chytrá,
chce mne zničit, ano zničit na prahu mých snů a snah,
rozšlapat chce moje tužby, vrhnouti mne zpátky v prach,
chce mne vidět u svých nohou, na hrdlo mi vsadit nůž!
Ale, vari, domněnky to, fantasie, vždyť jsem muž,
rozčilen jsem, hra to krve, obraznosti marný hon,
kdo ví, koho jsem to spatřil, a je-li to vskutku on!

Setmělo se zatím venku, zhnědla pole, zhnědl vzduch,
sem tam ve vsi kmitla světla, utich' každý krok a ruch,
on jen stále měřil jizbu v beznaději sem a tam:
Nepřijde již, je tak pozdě, možná dost, že byl to klam!
A již lampu rozsvěcuje a již do křesla se vrh',
v tom tu kdosi u vrat fary venku zvoncem prudce trh'.
Běda! On to, přišel přece — sotva stavil srdce tluk —
slyšel kroků hospodyně chodbou ztráceti se zvuk,
slyšel v zámku hovor klíče, ticho teď, snad ze vsi kdosi,
k nemocnému »s pánem Bohem« aby pospíšil si, prosí,

možná — slouchal vracely se kroky, zpátky chodbou zněly,
teď na dvéře zaklepání, dál! a již se otevřely,
polou v záři noční lampy a na polo skryta v stíně
ve dveřích se objevila stará jeho hospodyně.
— Co zas chcete?

— Za nocleh tam venku jeden chudák žádá.
Zarazil se. On to přece! Tak jej zmohla strachu vláda,
že chtěl v první chvíli říci: Ať jde dále, moje fara
hospodou přec není! Však jej hospodyně znala stará,
mlčela a čekala jen, on, jenž neublížil ptáku,
jak moh' člověka hnát odsud? V krátké chvíli bez rozpaku
pravil klidně: Do stodoly doveďte jej! Na to béře
všecku sílu ku pomoci: A co zbylo od večeře,
odneste mu!

Hospodyně, odjakživa zvyklá tomu,
odešla a učinila, klid se navrátil zas domu.

Domu — ano — jemu nikdy! U okna se pozastavil,
netopýra křivolakým, pochmurným se letem bavil.
na zvonici u kostela upřel potom žhavé zraky,
na měsíc, jenž táhnul nad ní jak loď duchů skrze mraky,
na hvězdy, jež slabě kmitly protrhaným šatem jejich,
na révové listí po zdi vlnící se ve peřejích
vánku tiše, sklonil hlavu a zas nová bouře sáhla
ve zalehlé struny nitra, vítězící jimi táhla.

On to přece, věčný Bože, soudce lidských snah a činů!
Přišel jako svědomí mé zahalený v nočním stínu,
přišel od prahu mých cílů, by mne do prachu zpět sklátil,
přišel jak stín mojí duše, v pravý okamžik se vrátil,
teď mne zničí, teď, když celé žití mého dílo trapné
věnčeno má výsledkem být, natáh' pasť svou — a ta sklapne.

Ticho kolem, u sousedů kohout někde zakokrhal,
jako výkřik hlas ten plesný šeré ticha roucho trhal,
pak zas ticho, dlouho, dlouho, hodiny pak s věže bily,
počítal je, čtvrti, celé, jedenáct již — jakou chvíli
on zde probděl, ale k čemu? Lépe, pujde-li přec spat.
Co se stát má, ať se stane, osudu nač předbíhat!

Uleh', ale jaké dusno v těsné jizbě samotáře!
Zvenčí jen se k němu drala měsíčná ta chladná záře,
vítr šuměl v akaciích jak zbloudilé vzdechy hříchu,
a zdi staré zapraskaly ve půlnočním, mrtvém tichu.
Dvanáct bylo, darmo volal spánek prchající k víčku,
náhle vstal a oblékl se, rozsvítil si lucerničku,
plášť si hodil přes ramena, pak otevřel tiše dvéře
a již krokem podloudníka přes dvůr k stodole se béře.

Všady ticho, v dáli kdesi příšerně pes vyl a štěkal . . .
Na dvoře stál fary svojí, vlastním stínem svým se lekal,
studně v levo, s každé strany velké u ní akacie
šuměly tak z hloubi, žalně, nyní čtvrt zas s věže bije.
Stodola tam proti faře jako mohyla se tměla,
ano, tam spí jeho osud i budoucnost jeho celá!
Dva jen kroky a je zničen — zachvěl se, však míti musí
jistotu, byť třeba srdce mělo při tom puknout v kusy.

Opatrně malou branku u stodoly otevírá,
napřed strčí svítilnu svou, kolem plachým okem zírá.
Ano, on tam na hromadě slámy leží, zdá se, dřímá,
farář stojí mezi vrátky, divý strach mu ňadro jímá,
on to, tentýž, který v lese ležel čelem skloněn v trávu,
vidí zas to zryté čelo, vidí velikou tu hlavu,
vidí mapu pohozenou v slámě, vidí sukovici,
vidí žlutý na krku šál, vidí škleb ve zbledlé líci.

Ano, on to, couvati chce aneb utajit se v stínu.
Pozdě, tulák probudil se . . .
Otec patří ve tvář synu.

Tento na slámě se vztyčil a v před nachýlil se tělem.
Co tu chcete? s rtů mu sjelo.
Zachmuřeným na to čelem:
Co ty chceš zde? kněz se tázal, proč jsi právě přišel dnes?
Oko jeho divě plálo, hlasem jeho třásl děs.
Jdeš mne zničit? Nuže, znič mne, nést svou vinu již jsem syt!

— Vida, vida, náhle ve vás probouzí se srdce, cit,
vida, vida, tulák pravil vyzývavě, ironicky.
kněze se sebe jste svlekl, proč jste dnes tak náhle lidský,
před lety proč vyhnal jste mne od prahu, ba od svých nohou,
že jak zvěř jsem prchat musil, jako dravec pod oblohou?
Náhle zázrak, vy jste člověk, vy sám v noci ke mně jdete,
tvrdosti své, zarytosti jako dítě litujete!
Inu ovšem, já vás prohlíď, trochu nevčas jsem dnes přišel,
o biskupské visitaci v hospodě jsem cosi slyšel,
bojíte se, vida, vida, což kdybych já k vám se hlásil?

— Zadrž, smělče, vykřik' stařec a již lampu svoji zhasil,
po tichu mluv, co chceš říci —
— Nebojím se pranikoho,
zpověď mou Bůh slyšet může, věřte, takých není mnoho,
šeptat tiše jako jiní nemusím já v zpovědnici.

— Slyš mne, zadrž! . . .
Chvíli ticho. Proti sobě při měsíci
stáli oba, bledým světlem zaplavoval prostor v šeře,
jak moh' slabým svitem vniknout skrze rýhy, kterých dvéře

byly plny, kmet stál zpříma o záděň byl opřen zády,
na celičkém chvěl se těle bez moci a beze vlády,
šedý vlas mu poletoval vlhký potem kolem hlavy,
v důlkách jako blýskavice zrak se občas zamih' žhavý;
na slámě dlel klidně tulák upíraje bez soucitu
vytřeštěný zrak v tvář kněze v luny matném polosvitu.

— Co mi chcete? — Neznáte mne a já rovněž neznám vás,
mezi námi jako moře leží celý dlouhý čas
mojich toulek, mojí muky, ztraceného mého žití;
jděte, co mi je váš biskup! Srdce moje s vámi cítí,
mně vás opravdu je líto, nebojte se, nejsem duch,
tulák leda za váš nocleh šeptající: zaplať Bůh!

— Ty mne tedy nechceš udat, ty mne tedy nechceš zničit?
zašeptal kmet, nové símě naděje v své hrudi klíčit
cítil náhle, zrak mu přešel, až se mu v něm slza chvěla,
nebyla tak přece marná jeho dlouhá snaha celá!
Dobře tedy, děkuju ti, ty odejdeš před svítáním,
dříve, nežli jitra purpur s polibky se skloní k stráním,
zde máš — a již sáhal v kapsy, hledal ve zimničném chvatu
v plášti svém, co mám zde, vezmi, nahradit chci tvoji ztrátu,
jenom odsud! — Podával mu vše, co našel; ale divě
cizinec se vztyčil s lože, smích mu sevřel pohrdlivě
tahy bledé, potupou se hněvu rozlil v tváři celé,
záplavou až studu schvátil hlubé rýhy v jeho čele.
— Nechte si ten Jidášův groš, rcete sám, co dnes mi platný?
Špatný syn jsem v očích vašich, však vy též jste otec špatný.
Nechci déle překážet vám, sotva více sejdeme se!

Prudce povstal, sebral mapu, zvedl hůl.
Leč kmet se třese,
slzy dlouho zadržené zoufale ho v duši pálí,

jako lávy vodopády v mramorovou tvář se valí,
ret se chvěje jak list v bouři, mluvit chce a jen se cuká,
vůle káže, ale zbůjně napíná se tuhá ruka,
vůle káže, ale srdce koleno v prach dolů nutí
jako k prosbě, k odpuštění, k prominutí, k obejmutí!

— Neodcházej takto, slyšíš, takto neodcházej, synu!
— Co pak chcete, tulák chladně odpovídá, stopen v stínu,
vždyť mne odsud vyháníte, nechte mne, vás neznám, pane!

— Jedno slovo, za tu slzu, jež na tvoje ruce kane,
jedno slovo, shody, lásky, vždyť jsem jak ty člověk bídný,
odpuštění!
— Nuže dobrá, tulák odpovídá klidný,
odkládá hůl i svou mapu, nuže tak vy litujete,
veřejně vy přede všemi za syna mne uznat chcete,
veřejně i před biskupem, jenom touto za podmínkou:
chci se pro vždy rozloučiti s mládí svého upomínkou,
s životem tím, v kterém hořkost byla nápoj mi a jídlo
od toho dne, co mé oko děsnou onu pravdu shlídlo.
Budiž tedy, uznáte mne, dáte mi též svoje jméno,
všecko bude vyrovnáno, všecko bude zapomněno,
vy můj otec a já syn váš před Bohem a přede všemi!

S vytřeštěným zrakem stál zde stařec zsinalý a němý.
— To jsem neřek', náhle zalkal, to jsem neřek'! — Nuže tedy.
proč mne, pane, zdržujete, věřte, v kroků vašich sledy
nehodlám se více mísit, zase jako před lety
odejdu sám, neuznaný, zavržen a prokletý!

A chtěl jíti. Stařec divě zastavil mu cestu rázem,
sklonil se až k jeho nohám, div že nepoklesl na zem.
— Poslyš, synu — vím, jsem vinen, ale láska tvoří divy,
nechci ani odpuštění, chci jen, bys byl spravedlivý;

vždyť já, co moh', co v mých silách, ba i nad ně dal ti všecko
vzpomeň, kterak mojí péčí žil jsi šťastné, šťastné děcko
v středu lidí dobrých, dal jsem všecko tobě vychování,
studoval jsi — čí to vinou, že jsi náhle, z nenadání
prchnul z města, nechal práce, studií a cesty k cíli,
že's jak divoch začal žíti bez morální v duši síly,
čí to vinou, že jsi kradl? —

— Dobrá, dál jen vyčítejte
noční host mu převzal slovo, jenom dříve sobě dejte
rozhřešení! Ovšem děcko vychoval jste vzornou péčí,
otce dal jste mi i matku, šlo to pěkně, ale v léčí,
kterou chytře nastrojil jste, uváznul jste naposled.
Život začal náhle kapat v duši moji žluč a jed,
spolužáci nejdřív začli: Otec tvůj se za tě stydí!
Prstem na mne ukazoval skoro každý druhý z lidí,
veřejně jsem pohaněn byl, víte, před svým doktoratem
šel jsem se vás pěkně zeptat, kterak v řetěze tom zlatém
vyjímat se budu pro smích bez otce a beze jména;
tenkrát, dvacet let je tomu, poznal jsem, co žití cena.
Nechtěl uznat jste mne synem, odkop' jste mne od prahu
a bez jména plouti světem já jsem neměl odvahu:
vy jste čekal právě tenkrát jak teď cestu k důstojnosti,
vy jste bál se a já v oběť padl vaší ctižádosti,
zapřel jste mne — co mi zbylo? Tak jsem stal se tulákem,
ničemou a bezsenných jen vašich nocí přízrakem.
Víte tenkrát naposledy, pět let právě bude tomu,
mimochodem přístřeší jste dopřál na noc mi v svém domu.
Byla zima, bez kabátu já se třás', vás soucit jal
— aneb past to byla, nevím, dal jste mi ten žlutý šál,
ale na sousední faře znali jej, a snadný soud:
Já ho ukrad', sebrali mne, a já nesl tíži pout,
vaše krev ta pouta nesla a tak i váš dobrý skutek
byl mi kletbou, otrávením, zdrojem nových muk a půtek.

Vzpomeňte jen, kterak bídně před soudem jste tenkrát stál
a dle pravdy přísahal jste, že jste onen šál mi dal,
jak jste malý byl v té chvíli, jak jste prchal ze síně,
odkud mne též propustili jisti o mé nevině.
A co dále, neptejte se, ničema jsem, darebák,
bratrem mým jen stín je v lese, v luhu vítr, v poli pták,
nemají ty rovněž jména, co jim lidská řeč a cit?
Nechte mne a buďte s Bohem, nechte mne již odejít!

— Nuže dobrá, já tě uznám, stařec zalkal křečovitě,
uznám, že jsi mojím synem, moje krev, že's moje dítě,
ale později', po své smrti, aspoň po té visitaci!...

— Škoda slov je, nedělejte zbytečnou si dále práci,
buď mi vraťte, co jste řadou let mi denně znova krad',
čest a jméno, nebo nechte všecko být jak posavad.

Vzchopil se, vzal hůl a mapu a chtěl rychle odejíti,
ale stařec divým skokem do cesty se jemu řítí,
obě ruce natahuje, tělem svojím kryje vrata:
— Zůstaň, takto neodcházej! Což má býti vrchovatá
míra mého utrpení?...
Ale on se vytrh' prudce:
— Odpuštění, život, pane, všecko máte v svojí ruce,
buď mi vraťte, co mi patří po zápasu roku mnohém,
neb mne nechte, já vás neznám, děkuju vám, buďte s Bohem!

Čekal chvíli, na kolenou před ním ležel nyní kmet,
zdrcen jako ranou blesku, divě chvěl se jeho ret,
prsty hrály křečovitě, oči byly jeden plamen,
záchvěv hrůzy vlas mu ježil — ale srdce bylo kámen,
ruce klesly, zakryl tvář svou, k zemi pak jej srazil žel,
tulák hlavou pouze potřás', usmál se a odešel.

Zatím v boji tmy a světla zvítězila časná zora,
údol plný par se stmíval, živým ohněm plála hora,
jitra úsměv letěl krajem, zbouzel ptáky ve hnízdech,
klasy rosou operlené vzbouzel větru hon a spěch,
kohout utich', skřivan začal zpívati svou ranní ódu,
ve všem viděl's ples a souzvuk, radost, smíření a shodu
v chlívě zabučely krávy, králík v koutě pod nima
mih' se jako bílý přelud a zastřihal ušima,
holubi z tmy holubníku vyhoupli se v peřejích,
v azur znikli jako dlouhé věnce růží sněhových,
kdesi v dálce pes zaštěkal, zařehtal kuň, ba i páv
na hřebenu střechy rozpjal chvostu svého zlatohlav
jako v pozdrav slunci, které vyhouplo se z letních mlh,
až narcisům na zahradě slzou zlatý pohled zvlh'.

Jitro, jitro! Z chaty vyšel starý pastýř, v ruce roh,
usmál se a oddychnul si a vzdul tváře, jen co moh',
a vše vrata a vše dvéře u statků a chalup divem
jak na povel čaroděje rozlétly se v chvatu divém,
skot a brav se valil jimi, práskal bič a hrčel pluh,
již i v pole osamělý zapad' skřivan, dobrodruh,
náves brzy ztichla zase, jako jindy vše šlo dále . . .
beze smyslů, bez vědomí starý farář ležel stále
mezi vraty u stodoly.

Na to začal hučet zvon,
na návsi a cestou k faře nastal ševel, ruch a shon,
hmoždíře tam podél stráně železnými štěkly ústy,
až se údol rozhlaholil halen v dýmu příval hustý,
kantor brejle šinul k čelu, ku intradě kynul hlučné,
kotly hlasně zabouřily, zavřeštěly trouby zvučné,
družičky v před tlačily se sypat květy podél dráhy,
kočáry od města jedou — biskup již tu bude záhy,

kostelník div nevykroutí dlouhý krk si na zvonici,
vřava, zmatek, ale farář neslyšel ty jásající
kolem zvuky — mrtev ležel, jak mu v těle srdce puklo,
srdce, v kterém v oné chvíli tisíc vášní v bouř se shluklo,
srdce otce milující, srdce kněze plné vzdoru . . .
Náraz ten byl příliš silný, srdce puklo v tomto sporu,
ležel tiše mezi vraty, větřík jeho vlasem hrál,
pot mu líbal s šedých skrání . . .

Do ciziny dál a dál
za vsí kráčel tulák — nyní zarazil se v pouti svojí,
zvonů hlahol v sluch mu donik', v nitra svého nepokoji
na shon plesný s pahorku se obrácený do vsi díval,
slunce plálo, pažit voněl a nad hlavou pták mu zpíval.

VI.

GENIOVÉ.

J. V. SLÁDKOVI.

(1881–1888.)

Puškin u moře.

Po dlouhé cestě skalný břeh
kde rozerván se srázně klonil,
ó z dálky již mu proudů šleh
v sluch hudbou hřímající zvonil!
Krok zastavil a ve vln válku,
v ten rostoucí pěn burný val
svých zraků orly pustil v dálku
a v hukot bouře zajásal.

Ó velké moře, zdrávo buď!
To řekl blesk, jímž plálo oko,
tó řekl vzdech, jímž vzdmuta hruď
se rozvlnila přehluboko,
to výkřik děl, jenž nesouvislý
se vydral z úst a vzduchem nes'.
To moře! tak je nosil v mysli,
zde, tam a kol až do nebes!

Ten hromný rachot, slastný šum,
tak po léta jej v duši nosil,
on perutí byl jeho dum,
ach, teď mu blahem oko zrosil!

Jak zpěněná se vlna nese
ten zvolný vzrůst a srázný sklon —
hle, rytmu vlání tak se třese,
než rozhoupá se ňader zvon

A v dáli těkal jeho zor,
chtěl obejmouti nekonečnost,
za ptactvem letěl za obzor
a cítil v ňadrech růsti věčnost!
Pěn chumáč skály mrskající
až v divém trysku k němu vzleť,
jej chladným pozdravem šleh' v líci
a životu jej vrátil zpět.

A vešken život před ním stál
i první Musy políbení,
kdy první oheň v srdci vzplál,
vzruch první věšteckého snění;
pak lásky bol a ostny vášně
u dvora život, prázdný vír,
v plen jemuž vydán prostopášně
nenašel v hrudi klid a mír.

Zde samota, zde poušť a klid.
Co mrtvé vzkypělo v něm varem,
zde spleenem skolébaný cit
se rozpučel v ráz plným jarem.
Co druhdy ňader tiší znělo,
to rostlo v tvary, postavy,
to rýmu zvony v sluch mu hřmělo,
tím prostor ožil mlhavý.

A dobrodružný jeho rek
stál před ním zas, na cestu dlouhou
jej vedl k moři, v jeho vztek
spleen vnořil s nadějí a touhou.
Však Taťany mu žalování
v sluch padlo písní lákavou
a doznívalo v sladkém lkání
se v dálku tratíc mlhavou.

Hřmi, valné moře! Velký den
to v žití pěvce! Vrchovatá
číš blaha, býti svoboden
a najít v souzvuk snů svých brata.
Ty's bratr ten, ty velké, bezdné,
vše máš, čím ráj se odmyká:
děs propastí i víry hvězdné
i plesné hymny básníka!

*

Byronovi.

Čím zvali Tě, jak meteor
když v světa tmu Jsi šlehnul?
Jim všady v cestě Tvůj byl vzdor
jak balvan a se nehnul.
Byl's démon s šklebnou, drsnou tváří
byl vlasatice s pekel září,
byl Samum, jenž vše sžehnul —
však přehlédnuli v hněvu svém,
že celým vždy byl's člověkem.

Ach, ovšem, to je vzácná věc,
se cítit celku částí,
jak orel tlouci v těsnou klec,
jak lev mřížemi třásti,
mít každého, kdo trpí, bratem
a v srdci pravou láskou vzňatém
zvát celý svět svou vlastí
a křiknout na lež: Ty jsi lež!
přetvářce: Masko, v koutě lež!

Ach, ovšem, kdo se spustit můž'
tak daleko, tak směle,
na tyranii zvednout nůž
a lidstva spasitele

jen v hrudi vlastní hledat silné,
mít pevnou pěst a srdce sdílné
a blesky nebes v čele?
Evropa hnila, v její hnis
jak ostří nože zajel Ty's!

A třáslo se to se všech stran
a praskalo to všady.
Však pomluva hned z pekel bran
a zmije lži a zrady
se vyrojily s chvatem na Tě,
ve vlastním chtíce stopit blátě
Tvé písně zářné vnady;
leč nymfy let až do hvězd stoup'
a satyr v blátě tonul hloub.

A s výše, kde Jsi stanul sám,
Jsi metal samé blesky,
ten drtil podlost a ten klam,
ten svítil v příští stezky,
ten ze Sinajské zoře vzňatý
jen lidskosti psal zákon svatý
ve lidských srdcí desky
a v svrchovaném rozmaru
všem pít dal ze všech pohárů.

A velký smutek doby své
Ty's ovšem cítil s všemi,
hlod nejistoty, jež nás rve,
balvanem tíží k zemi:

chuť k povzletu, již mdloba dusí,
a vědomí, že ležet musí
tak s mdlými perutěmi —
a proti tomu, síly vzor,
Jsi vztyčil svojich reků vzdor.

Myšlénky osten sopečné:
kdo jsme, kam jdem, co dále?
Jsi zaboď v hrudi netečné
a ten v nich ryje stále,
a viny stopa — kdo jí nemá?
a nářků svět, k nimž ústa němá
se chvějí v těžkém žale:
To Manfred, Korsar, Lara jest,
Kain putující mořem hvězd.

Však člověk vždy jest člověkem,
od myšlénky zpět k žití
se vrací v boji odvěkém;
ne sníti, též chce žíti!
Child Harold širým letí světem —
a každým okouzlen jsa květem
chce ze všech číší píti
Tvůj Don Juan, ten zářný most,
jenž s námi spíná budoucnost.

A svobodný chce člověk být!
Zpět vy, svobody supi!
Jeť svaté srdce, božský cit,
tam jsem, kde člověk úpí!

ať v Chillonu, ať v drahém Řecku,
tam nesu hněvu sílu všecku,
kde despotismus tupý;
a nechť tam život zůstane,
přec volnost sluncem zaplane!

A zůstal tam — leč ducha zář
ta rozlila se světem:
hle, Polska zvedá v slzách tvář
a mroucím šeptá retem.
Tvé písně ohlas pad' jí v ňadro,
tam rozloup' nových zpěvů jádro,
štěp starý novým květem
zas ošatil, déšť květů střás'
na lidstva úhor svit a jas.

Tvůj triumf to, Tvůj mocný zpěv,
že mroucích vždy byl štítem,
jak anděl hřímal na rakev,
třás' kruhy v hněvu lítém
a ještě jiskru žití loudil,
že věřil, tam kde svět již soudil,
a lidským veden citem
i z trouchně hrobu mízu sál,
by mrtvý vstal a věřil dál!

Jak slétá blesk, by očistil,
Ty's pad' i v naše luhy,
křivd starých stopu abys mstil
a žernov otřás' tuhý;

my všickni, kdož tu jdeme v noci,
vždy k Tobě zříme jako k otci,
jenž první kouzlil duhy
v tmu, v které český Parnass tkvěl,
než první hvězdou zahořel.

Nechť dále zpupný Albion
se Tvojí písně straní,
Ty v srdcích lidských svůj máš trón
a dík a požehnání!
Že poesie orlem jesti,
jenž křičí: Triumf, ples a štěstí!
kde plachou byla laní,
to věčným údělem Tvým jest
a koruna Tvá — věnec hvězd!

15.

Mozartovi

k památce prvního provozování „Dona Juana“
29. října 1787 v Praze.

Jdou léta jako kalné vlny v moři,
ty darmo k světlu hřebeny své hrouží,
z tmy pout se jekem vyprostiti touží,
nad těmi náhle zářný maják hoří
a ozářeny jeho čarným svitem
se jásajíce chvíli pod ním třesou,
než roztříštěny skal zubatým štítem
se v noc a temno nekonečna snesou
Ó šťastné vlny, ve váš spor i vřavu
když krásy maják hází světla snopy,
že sotva jedna pyšnou skloní hlavu,
zas druhá ve světlý se požár stopí!
Ó šťastnější jsou plavci, kterým k pouti
v dál zoře velkých majáků těch svítí,
těm veselo je v širou dálku plouti
a žertem jsou jim čela skal, k nimž řítí
se ozářené vln zpěněné chvosty,
jak v kšticích hvězd by nesly zářné skvosty,
ne smrt a zhoubu, jež jim na dně číhá.

Nechť zuří bouře, maják čelo zdvíhá
i ruku granitovou, z které hárá
zář Promethea, zvěst věčného jara,
zvěst spásy, síly, krásy, dobra, vděku,
zvěst vykoupení, jež dí ku člověku:

Jsi více než vrak v pusté moře hozen,
jsi ku nadšení a jsi k světlu zrozen,
a nechť i v bouři vratký člun tvůj tone,
ty nad ni vzletíš, věčný alkyone!

Geniů díla — vy majáky věků!

Zde klid a mír vlá vonném ve zátiší,
zde tiché větry sladké báje dýší,
zde Hesperidek ztracené jsou sady,
zde Atlantis je, plna rajské vnady,
zde ruka s chvatem trhá zlaté plody,
zde tekou zřídla věčně živé vody,
jež mladost je a radost, povznesení
Co duma spředla a co stkalo snění,
co písní zvoní, barvou plá a svítí,
má domov zde a nesmrtelné žití,
zde z plné číše, nechť bouř kol se vzteká,
všem krásy nektar v lačnou duši stéká.

Čas, který všecko deptá v prach a sráží
se krásy pravé dotknout neodváží,
jest před ní malomocný se svým vztekem,
ba pravá krása zmládne každým věkem
a místo, kolébka kde její stála,
kam, dítě nebes, divem zavítala,
je svaté národům, jak ku Bethlému
v den památný všech zrak se točí k němu.

To zůstane již věčnou naší chloubou,
ó mistře mistrů, že na naši půdu,
když závist lačná úklady a zhoubou
Tě chtěla stopit v roztrpčení, nudu

a podtínala pod Tvým krokem mosty,
zkad vážil's tonů nehynoucí skvosty,
k nám slavíky vše jižních svojich nocí
jsi přenes' pod stín starých Pražských věží
a nevýzpytnou kouzelníka mocí
na břehu Vltavském zdroj krásy svěží
jsi otevřel! Na vrcholi své síly,
kdy užaslému světu zněly v sluchu
ty sladké zvuky Figarovy svatby:
smích hrdliček, rej maskarady čilý,
prskavky žertu ve polibku ruchu,
jsi křídla rozpjal výš a nové skladby
ne jezero, leč rozpoutal jsi moře:
po luně čarupné jižní něhy
že rozsvítil jsi slunce na obzoře,
jež budoucnosti zlatí dálné břehy,
že »milým Pražanům« co bylo psáno,
to bylo věčné krásy pravé ráno,
to Don Juan ve vášní divém honu
vzpjal vzdornou hlavu svoji z moře tonů!
V něm života tep veliký a silný,
řev orgie a rozkoše smích vilný,
let giganta, v sled jehož posměch cinká,
kroj epopeje, pod nímž kudrlinka
burlesky splítá svěží arabesku,
zpěv slavičí při hromu, vichru, blesku,
křik vášně rozohněné v celém proudu,
pád kolosa a v posled jek trub soudu!

Tvá Praha poznala Tě, ocenila.

Ta Praha, jež Ti tenkrát věnec vila,
svým hrdě zovouc dílo vděku vzácných,
ta na úsvitě stála bojů pracných,

v kterých se nový národ k žití křísil.
V sen dítěte se hudby Tvé ples mísil
ve jitra předsvit, v kterém národ český
se chystal zažhnout *svého* ducha blesky,
a u kolébky nových cílů, vzmachů
Tvé dílo stálo jak archanděl v nachu!
Křtem vzácným národ honosit se může,
neb nejkrásnější ducha svého růže
Ty's vetkal jemu v ňadra rozbodaná,
Tvůj zpěv byl skřivánčí mu písní rána
a triumf Tvůj, to vědomí nás blaží,
stál příští, nové doby na zápraží,
kde jako Popelka při tance ruchu
jen provázena písní strážných duchů
neznámá světu *česká hudba* snila.

Tvá Praha poznala Tě, ocenila!

Sto prošlo let a hudby Tvojí síla
zas kouzlem stejným v srdce naše bije.
Jeť krása věčná, je též harmonie,
jež lidstvo rozeštvané v celek váže.
Nechť s mečem v pěsti vzpínají se paže,
nechť zuří hněv a neshod sterá vlna:
jak hudba krásy zazní čaruplná
té nesmrtelné, jež všem věkům patří,
hned rozvadění svoji jsou a bratří
a v říši ducha, věčném hodokvase,
již jedno lidstvo svorně objímá se!

Calderon.

Ke 200leté památce básníkova úmrtí.

(Jeviště představuje předsíň chrámu se sloupy, vzadu opona, za kterou socha Calderona. Na stupních sochy věnce a kytice.)

Genius.

Z těch věčných zdroju, odkud lidstvu stéká
zvěst božské krásy rajskou hudbou v sluch,
kde v chvílích štěstí ve nadšení těká
a duhy vidin sobě kouzlí duch,
kde anděl smíru s útěchou vždy čeká,
když ztýral duši všední vřavy ruch,
myšlénky křídel odkud zvoní vlání,
z těch věčných zdrojů čerpal plnou dlaní.

Na obraznosti zlatém lítal křídle,
jak roztáh' je, hned hudba světem zněla,
hned s ním se ztrácel v dějin valném zřídle,
a jeho píseň bitev hromem hřměla,
a slzy lidské na brillanty stydlé
pak vinula si v řetězích kol čela,
a velká, jak nad mořem slunce v sklonu,
se chvěla jako slavný hlahol zvonu.

A časem zalctěla v čarný kraj,
jejž nevidí zrak skrytý pochyb mrakem,
tu hroužila se v božství velký taj,
od hvězdy k hvězdě spějíc bájným ptákem,
a divy, jaké můž' jen skrývat ráj,
vše objala, vše pronikla svým zrakem,
a spitá vírou, naší době cizí,
v skráň Bohu tkala drahokamy ryzí. —

A jako ve snu křídel rázným vzmachem
let její z ráje zpět se na zem snes',
a v laškování, v smíchu, žertu plachém,
jak pestrý motýl v kalich květů kles';
a kam jen sklonil křídlo tkané nachem,
jak vodotrysk smích šlehnul, zvonil ples,
a v chřestu dyk se potkávaly rety
a v tance víry zněly kastagnety.

Svět naslouchal té hudbě okřídlené,
ta životem jak snem jej hravě nesla,
a v srázu, kde se ručej divě žene,
čest s vírou v jediná mu dala vesla,
v zem zvouc jej, kde se čistší nebe klene,
by duše šťastna světlu v náruč klesla,
a strhnouc rázem života sen krátký,
v svůj pravý domov, v nebe, vešla zpátky.

Kol něho kupí se dnes národové,
hráz času, řeči, plemena se řítí,
lidskosti chrámu čelo mramorové
se vznáší k nebi a jak slunce svítí,

ve skutečnost se mění dávní snové
a lidstvo se zas jeden celek cítí,
jenž opojený poesie zřídlem
dál touží k světlu velduchů svých křídlem.

A věky přešly, smetly vše jak prach,
zář jiných hvězd se světem rozohnila,
myšlénkou dobyl člověk nebes práh;
vše zmizelo — jen poesie zbyla,
ráj získaný, kam vždycky v sledních snách
se duše, plachá, uštvaná laň, skryla;
co věčné zbylo, a co hodné slávy,
dnes vine vavřín kolem Jeho hlavy. —

Vystoupí Česká Thalie s věncem v ruce, ubírá se přímo k oponě. Genius zastoupí jí cestu.

Genius.

Kam rychle tak a jakým právem?

Č. Thalie.

Ó chápu, proč mně stoupáš vstříc,
slz stopy tají moje líc
a pustým oděna jsem hávem:
nad mojí skrání červánek
se vznáší, hrá mi ve vrkočích
a tucha jitra v mojich očích,
má celá zdoba, celý vděk,
však neustoupím nazpátek,
své kvítí chci mu k nohám snést
a kolem skráně, diademu
jež uvyklá jest věčných hvězd,

chci jako jiní rovněž jemu
tu skrovnou snítku lauru vplést.
To právo, ctíti velikost,
má každý, v kom jen ozývá se,
chtít vyniknouti ve zápase,
ctít jiné, k vlastní cti je most.

Genius.

Kdo ale jsi, já neznám tebe?

Č. Thalie.

Ta, které patří budoucnost.
Dnes tluku já na krásy nebe.
Chceš ptát se, kde jsou moje díla?
Ty nevíš, jak jsem dlouho snila,
ty nevíš, že já vstávám z hrobu,
že světlo teprv zřít se učím,
jak mladá snět že jarem pučím.
Ó těžko střásti takou mdlobu,
v niž osudu hrou vržena
jsem úpěla jak ztracena!

Genius.

Ó pověz, proč's tak dlouho spala?

Č. Thalie.

Bouř divoká se věky hnala
přes vlast, kde čníti měl můj chrám;
že lid té země smělost měl,
zář světla vrhnout ve tvář tmám,
jež člověčenstvo kryly celé,
já ze všech nejtíž odstonala.

Na každý národ země širé
se usmála tvá láska věčná,
a hudba krásy z nekonečna
všem lehla občas v struny siré,
všem jednou vzplanul ideál,
a co se hřáli v jeho svitu,
můj národ lidstva na úsvitu
za Evropu na stráži stál.
Když první věnce kolem čela
jsi Calderonu v plesu vinul,
můj národ v sterých ranách hynul;
kde já jsem sílu víti měla?
Z té víry, jež mu byla moře
nejkrasších perel písní jeho,
mně zkvetlo símě všeho zlého,
vše neštěstí a všecko hoře.
Můj národ nezažil klid blahý,
žít pouze svému nadšení,
on snahu svou a toužení
o život v zápas změnil záhy.
On první byl, jenž myšlénky
svit nechal šlehnout svojím duchem,
a ve otroctví věku hluchém
přes podvod, lži a domněnky
ku světlu spěchal čilým ruchem.
A v boji oněměla lyra,
já záhy klesla v tuhý spánek,
můj v rum a prach se rozpad' stánek,
má celá vlast poušť byla čirá.
Já mám jen hloží do vlasů,
to zkrvavené jménem vlasti
líp mohu k jeho nohám klásti
než jiní věnců okrasu.

Já vstala, zázrak to byl divný,
a dřív, než ku oltáři krásy
se mohly zvednout moje řasy,
já jinam musila své hřivny
a ducha svého smělý let
ku jiným cílům obracet.
Já musila hřmít na vrata
těch sterých srdcí odrodilých
a v duších otročením shnilých
dřív budit vonná poupata
té lásky, k vlasti, která hoří
bez trestu jinde v srdcích všem,
té lásky, která divy tvoří;
já budit musila dřív lid,
jej učit, jak má ctít svou zem,
jak zas má svým a volným být.
A první velké této snaze
já zasvětila celé žití,
a jestli prosté jen jest kvítí,
jež posud zkvétá na mé dráze,
zaň hanbiti se nemohu.
Vím dobře, ducha smělé síle
že krásnější snad kynou cíle.
Mně zatím jinou úlohu
dal osud, který mému lidu
dal v úděl zápas beze klidu.
Však v tomto boji rajskou mannou,
když všecky síly umdlévají,
mé duši jest, když zrak svůj chýlí,
kde lidstva věčné hvězdy planou:
z nich čerpám nové nadšení
a jistotu, že v prach a trosky
mi přece skane zásvit božský,

jenž poušť mi v eden promění,
že v chrámu svého umění
kdys před vlastními kleknu bohy,
že umění ztracené věno
mi bude kdysi nahrazeno,
co trpěla jsem po věk mnohý,
že změní se mi na bojišti
na hvězdu slávy v době příští,
mé zhaslé slunce vzplane zase!

Genius.

Nuž tedy pojď, chrám otvírá se.

Vezme Č. Thalii za ruku a vede ji k oponě, která se rozhrne. Č. Thalie věnčí sochu básníka. — Apotheosa.

*

Viktor Hugo.

(26. února 1802 — 22. května 1885.)

Ta věčnost, které patřil často v oko
tak upřeně a vážně, přehluboko,
ať v práci ducha, v jizbě samotáře,
ať v bouři u moře, kdy tma a záře
se stíhaly jak bol a radost v žití,
jíž neděsil se v davů vlnobití,
když »kamenujte!« spitá luza řvala:
ta věčnost jej teď v objetí své vzala.
Již pronik' taj, jenž uniká nám stále,
již křídlem orla ulít' zemské skále,
zkad patřit do hvězd bylo jeho zvykem.
Byl velkým vždy, však tímto okamžikem
je nesmrtelný. Smutek nesmí ani
hruď plnit nám, neb jeho umírání
jest nejkrásnějším cíle vyplněním.
Kam dumou, vůlí, citem, silou, sněním
on směřoval, cíl zářný dostih' vždycky.

Zřel v knihu, která sluje osud lidský,
a litoval, že tak je plna rmutu
a krve, slzí; okovy a knutu
a popraviště, strom ten pekla děsný,
chtěl vyplet se světa. Snil příchod Vesny,

jež oblažit má jednou lidstvo celé.
Měl sílu obra a klid myslitele,
jenž ví, že k světlu chvátá skrze hoře.

Ó břehy skalné, dumné pláně moře,
jak často po vás s vyhnancovy skály
své touhy, orly pouštěl, svoje žaly,
své hromné věštby plné blýskavice!
Jak často v bouři, každá vlna lvice
kdy vzpínala se u nohou mu v jeku,
on snil a básnil velkou báseň věků,
kde kreslil lidstva slavný pochod k světlu!
Jak s dětmi hrál a zase blesku metlu
jak svázal a jí nad hlavami svištěl
a zády tyranu! I z hněvu pryštěl
mu poesie zdroj, však slitování
vždy křídlem bílým za ním vzletlo, ranní
svit nesouc v stíny nekonečné noci.

On neuměl se pokořiti moci,
jen lásce podléhal ten vítěz skvělý,
a všickni, kteří s krvavými čely
jdou za světlem, co k otci zřeli k němu.
Vše odpustit a rozuměti všemu,
vše vysvětlit, jen dobro když v tom skryto,
květ zvednout kleslý oře pod kopyto
a z hanby ženu, z bídy dítě zvednout,
toť jeho ideal, k dnu taje shlédnout
a zachytit, co pryští světla, lásky,
ó věčnosti, z tvé sfingovité masky:
toť jeho poesie rosná manna!

Ne žalozpěvy, pějte hossianna!
V něm člověk dospěl nejvyššího cíle,
on lev si uleh' po hotovém díle
na kořist svou; ruch slávy kolem něho
jest jako hukot moře vzdáleného.
Teď jako velká socha granitová
na mezi věku stojí, stále nová
z ní proudí záře v cestu těm, kdo poutí
se pachtí velké jitro postihnouti,
jež tušil on a v jehož příchod věřil
a jemuž dráhu klestil, nechť se šeřil
kol bouří obzor. Toto jitro skvělé
mu jasem plá na olympickém čele
a světla celé moře na svět hází.

Sem lilie a palmy! — Slunce vzchází!

H. Ibsenovi

ke dni 21. března 1898.

Ten kalich žluče, který před lety
ti nalil, velký mistře, národ vlastní,
zda ztratil trpkost na rtech poety?
Svět není lepším, lidé nejsou šťastní! . . .
Však z trosek lži a zrady, proti kterým
jsi, severu mag, hrdě oštěp vznes',
zda nezříš sám, že svitem třeba šerým
jas začíná již proudit do nebes?

Zda v šedin zdobě na velebné hlavě
když přehlížíš po letech svoji setbu,
v tom konci století, v těch zájmu vřavě
zříš v dálku mizet onu Kaina kletbu,
jíž vpálil's cejch svých nesmrtelných hněvu
v těch dobách síly, ruchu pln a mlád,
kdy opouštěl's vlast, v duši jaro zpěvu . . .
zda červánek dnů lepších zříš dnes plát?

Za kalich žluče, jejž Ti lid Tvůj nalil,
Ty děkoval's mu ještě z hloubi nitra,

za sebou mosty vše a lodě spálil
a v troskách Romy vítal's paprsk jitra
té velké, třetí, příští říše ducha,
kdy v lásce volná oddychne si zem:
oč věští Tvoje gigantická tucha
dnes po letech jest míň mlhavým snem?

Sám uznal's to, že každé utrpení
a nezdar každý jsou jen kovadlinou,
na které slaboch v athleta se mění
a vzrůstá v mohutný dub, kde byl třtinou.
Tak vzrostlo velké dílo Tvoje z žuly,
kde záhy jiným slzami zrak zvlh',
Ty's olbřím stál vždy s železnou svou vůlí,
jak maják rudě šleh' Jsi v příval mlh.

Ač bořil's, neztratil Jsi nikdy víru,
ty staviteli na budoucím věku!
Zda ověnčíš svou stavbu básní smíru,
jež mluvila by láskou ku člověku?
Či v dumy své a mlhy vidin vnořen
rvát budeš dále štěstí illuse?
Ne, síly pln Tvůj starý dosud kořen
a ptačích hnízd má plné haluze!

Nám dražší tím, že z národů vstal's malých
a směšnými Jsi činil velkých škleby;
ne, množství neurve laur v bojích stálých,
jen síla ducha kámen změní v chleby.

i malý háj se stejně k světlu hlásí
jak hvozdy celé s šumnou velebou.
Buď zdráv, dnes patře v zralé svoje klasy,
máš požehnání malých nad sebou!

EPILOG.

Mefisto:

Tak různé vyměnil jsi masky,
tu dumu, žert i plachý cit,
tu báje škrabošku, tam lásky
a všady chtěl jsi vtipný být.

Básník:

Ne, protestuji proti tomu,
ne vtipný, chci být pravdivý,
jak světla šíp ve zášer stromů
žert splítám s pravdou -- protivy.

Mefisto:

Však přijdou chytří a ti řeknou:
To všecko řek' v své písni dřív!
a formy té se nezaleknou,
již stavíš leskle na odiv.

Básník:

Já lecjakou spolk' u nás dvornost,
tím nezblázním se k posledu,
já líčit nechci nemotornost
a píši jen — jak dovedu.

Mefisto:

A jak jsou zvyklí »trhat« všady,
co na jich poli nezkvetá,
tam řeknou: Mask tu různých řady,
leč za nimi kde poeta?

Básník:

Těch lituji, kdo pod škrabošku
se neumějí dívati,
nechť soused chválí si stín došku,
já uvyk' v růžích zpívati.

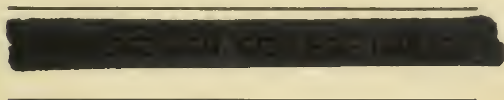
Mefisto:

A v posled moh's již vystřízlivět,
co hodil's knih již davu v změť?
Nač na ideal stále civět,
rci upřímně, oč dál jsi teď?

Básník:

Ach ovšem »dál«! — Co platno sníti?
Zde říci lze jen v touzení,
co Wagner kdys: Je krátké žití
a velmi dlouhé umění!

OBSAH.

[redacted]

NAKLADATELSTVÍ

J. OTTO

V PRAZE